

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV ROMANISTIKY FILOZOFICKÉ FAKULTY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**LEXIKÁLNÍ NEEKVIVALENCE JAKO NEGATIVNÍ
INTERFERENCE PŘI OSVOJOVÁNÍ ŠPANĚLŠTINY**

Vedoucí práce: Mgr. Miroslava Aurová, Ph.D.

Autorka práce: Eva Hortvíková

Studijní obor: Učitelství českého jazyka pro 2. stupeň ZŠ

Učitelství španělského jazyka pro 2. stupeň ZŠ

Ročník: 7.

Červen 2012

Prohlášení

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice, 27. 6. 2012

.....
podpis

Poděkování

Děkuji paní Mgr. Miroslavě Aurové, Ph.D. za odborné vedení, rady, pomoc a průběžné konzultace poskytnuté během vypracování diplomové práce.

Lexikální neekvivalence jako negativní interference při osvojování španělštiny

Anotace

Cílem diplomové práce je určit lexikální jednotky, které jsou nejvíce ohroženy interferencí způsobenou lexikální neekvivalencí mezi lexikony češtiny a španělštiny. Práce je rozdělena na část teoretickou a část praktickou. V teoretické části práce autorka uvádí do problematiky lexikální neekvivalence obecně a na základě prostudované literatury vytváří lingvodidaktickou klasifikaci lexikálních neekvivalencí. V praktické části diplomové práce na základě analýzy slovní zásoby učebnic španělštiny *Aventura 1,2*, *Nuevo Ven 1* a *Nuevo Ven 2* (prvních 8 lekcí), která odpovídá rozsahu učiva na druhém stupni základního vzdělávání, tedy do výše úrovně B1-, uvádí a vysvětluje konkrétní případy lexikálních neekvivalencí. Interferenci způsobenou lexikální neekvivalencí identifikuje na základě vlastní zkušenosti s výukou španělštiny, analýze tedy podrobuje jak mluvený tak písemný projev studentů.

Lexical nonequivalence as negative interference in learning Spanish

Abstract

The aim of this thesis is to define the lexical units that are most vulnerable to the interference caused by lexical nonequivalence between Czech and Spanish vocabulary. The thesis is divided into the theoretical and the practical part. In the theoretical part the author introduces the issue of lexical nonequivalence in general and on the basis of the studied literature creates a linguodidactic classification of lexical nonequivalence. Specific cases of lexical nonequivalence are identified and explained in the practical part of the thesis based on an analysis of Spanish vocabulary of the textbooks *Aventura 1,2*, *Nuevo Ven 1* and *Nuevo Ven 2* (the first 8 lessons), which corresponds to the second stage of basic education, ie up to level B1. The interference caused by lexical nonequivalence is identified on the basis of the author's own experience in teaching Spanish, therefore, both spoken and written expression of students are submitted to analysis.

Obsah

Úvod	4
I. Teoretická východiska.....	6
1. Jazyk a vnímání světa	6
1.1 Sapir – Whorfova hypotéza.....	6
1.2 Rozdíly mezi lexikálními jednotkami v různých jazycích.....	9
2. Definice a vymezení neekvivalence	11
3. Neekvivalence z překladatelského hlediska podle Rosy Rabadán	13
3.1 Limity lingvistického charakteru.....	13
3.2 Limity extralingvistického charakteru.....	15
3.3 Limity poznání	16
3.4 Překladatelova řešení.....	16
4. Lingvodidaktická klasifikace lexikálních neekvivalencí	17
4.1 Úplné lexikální neekvivalence (bezekvivalentní lexika).....	17
4.1.1 Lexikální lakuny	18
4.1.2 Kulturní koncepty	19
4.2 Částečné neekvivalence.....	19
4.2.1 Formální neekvivalence	20
4.2.1.1 Jednoslovnost-víceslovnost.....	20
4.2.1.2 Slovnědruhová transpozice	21
4.2.1.3 Rod podstatných jmen.....	21
4.2.1.4 Číslo podstatných jmen.....	21
4.2.1.5 Rozdíly ve zvrtnosti sloves	22
4.2.2 Významové neekvivalence	22
4.2.2.1 Asymetrie mezi významy lexikálních jednotek.....	23
4.2.2.2 Polysémické lexikální jednotky	24
4.2.2.3 Mezijazyková homonyma	24

4.2.2.4 Falešní přátelé (Falsos amigos).....	25
4.2.2.5 Změna významu podle gramatické kategorie čísla	25
4.2.2.6 Rodové dvojice	25
4.2.2.7 Změna významu podle gramatické kategorie rodu	26
4.2.2.8 Frazeologismy	26
5. Sociopragmatická neekvivalence.....	29
II. Praktická část	31
1. Obecné informace	31
1.1 Vymezení zkoumaného vzorku slovní zásoby	31
1.2 Lexikální a sémantická kompetence podle SERR (A1-B1-).....	31
1.2.1 Rozsah slovní zásoby podle jednotlivých deskriptorů A1-B1-	32
1.2.2 Ovládání slovní zásoby A1-B1-.....	32
1.3 Tematické okruhy slovní zásoby zvolených učebnic	33
2. Analýza zvoleného vzorku slovní zásoby.....	35
2.1 Sloveso <i>být/ser, estar, hay</i>	36
2.1.1 Spojení <i>ser</i> a <i>estar</i> s přídavnými jmény.....	36
2.1.2 Rozdíl v užití mezi slovesy <i>estar</i> a <i>hay</i>	37
2.2 Slovesa pohybu <i>jít, jet</i> a <i>přijít, přijet/ir, venir, llegar</i>	38
2.3 Slovesa <i>přinést, přivést/llevar, traer</i>	39
2.4 Lexikální lakuna <i>těšit se</i>	39
2.5 Kulturní koncepty ve výuce	40
2.6 Ostatní problematické lexikální jednotky.....	42
3. Chyby identifikované v písemných projevech studentů	63
3.1 Chyby v písemných projevech studentů s úrovní jazykových znalostí A1+... 63	
3.2 Chyby v písemných projevech studentů s úrovní jazykových znalostí B1- 66	
3.3 Zhodnocení identifikovaných chyb	68
Závěr.....	69

Resumen	71
Bibliografie.....	75
Přílohy	78

Úvod

Jeden z hlavních problémů, s kterým se učitel cizího jazyka setkává, je interference, která bývá definována jako negativní působení mateřského jazyka při osvojování jazyka cizího. V každé hodině cizího jazyka se objevuje mateřský jazyk, který nemusí být přítomen explicitně, ale implicitně je přítomen vždy. Rodilý mluvčí plně ovládá struktury svého mateřského jazyka, přemýšlí v něm a mnohdy se stává, že tyto struktury automaticky přenáší do jazyka cizího. V naší práci se zaměříme na interferenci v lexikálním plánu jazyka způsobenou neekvivalencí mezi lexikony dvou jazyků, v našem případě češtiny a španělštiny. Výběrem tohoto tématu bychom chtěli hlouběji proniknout do problematiky lexikálních neekvivalencí obecně a pojednat o tom, že lexikony dvou jazyků nejsou souměřitelné a právě z této asymetrie může vyvstat celá řada problémů, které se dotýkají studentů při osvojování španělského jazyka. Na interferenci v lexikálním plánu jazyka se budeme soustředit z toho důvodu, že význam lexémů je hlavním nositelem informace a nesprávné užívání lexikálních jednotek může vést k nedorozumění.

V naší práci budeme postupovat od teoretických východisek k praktické části. V rámci teoretického oddílu práce nejprve pojednáme o propojení mezi jazykem a kulturou, o odlišnostech ve vnímání objektivní reality mezi jednotlivými národy. Právě z těchto rozdílů ve vnímání světa vzniká asymetrie mezi lexikony jednotlivých jazyků. V dalších kapitolách teoretické části diplomové práce se budeme věnovat lexikálním neekvivalencím obecně a na základě prostudované literatury si vytvoříme kritéria pro jejich klasifikaci z didaktického hlediska. Základním zdrojem pro nás bude publikace Rosy Rabadán *Equivalencia y traducción. Problemática de la equivalencia transléctica inglés-español*, kterou podpoříme publikacemi Josefa Dubského¹ a Dagmar Knittlové².

V rámci praktické části diplomové práce budeme uvádět konkrétní případy lexikálních neekvivalencí a budeme je charakterizovat podle kritérií stanovených v teoretické části. Za vzorek španělské slovní zásoby, který podrobíme analýze, nám poslouží slovní zásoba v současné době nejpoužívanějších učebnic španělštiny na našich školách *Aventura 1,2* a učebnic *Nuevo Ven 1 a Nuevo Ven 2* (prvních 8 lekcí), která odpovídá rozsahu učiva na druhém stupni základního vzdělávání, tedy do výše úrovně B1-.

¹ Dubský, J.: *Základy španělské lexikologie pro překladatele a tlumočníky*. SPN, Praha 1989.

² Knittlová, D. a kol.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010.

Interferenci způsobenou lexikální neekvivalencí budeme identifikovat na základě vlastní zkušenosti s výukou španělštiny. Budeme tedy analyzovat jak mluvený projev studentů, tak jejich slohové práce.

Problematickým jevům, které se objevují v morfologickém a syntaktickém plánu jazyka, bývá věnována poměrně velká pozornost, ale žádná ucelená publikace se nevěnuje chybám, které se objevují v lexikálním plánu jazyka a které vyplývají z interference českého jazyka do jazyka španělského. Proto cílem naší diplomové práce bude určit lexikální jednotky, které jsou nejvíce ohroženy interferencí způsobenou lexikální neekvivalencí mezi lexikony češtiny a španělštiny. Myslíme si, že diplomová práce by proto mohla být přínosná pro ostatní učitele španělštiny a mohla by jim pomoci zorientovat se v oblasti obtížných lexikálních jevů, které si v hodinách španělštiny zaslouží zvláštní pozornost.

I. Teoretická východiska

1. Jazyk a vnímání světa

1.1 Sapir – Whorfova hypotéza

Jazyk je prostředkem komunikace lidí žijících na určitém území a v určité společnosti. Každý člověk žije ve společenství lidí, které spojuje mateřský jazyk, v němž přemýšlí a pomocí něhož vnímají svět. Liší se nejen životní prostředí jednotlivých etnik, ale rozdíly nacházíme i v oblastech kulturního života. Při konfrontaci lexikonů dvou či více jazyků často nacházíme třetí plochy, místa, kde výraz v jednom z jazyků zcela nebo vůbec neodpovídá výrazu v druhém jazyce. Z toho vyplývá, že jazyky se kulturu od kultury liší nejen zvukovou podobou, ale také významovým rozsahem. Vzhledem k tomu že jedním z cílů, které si naše práce klade, je vytvoření klasifikace lexikálních neekvivalencí, bych si nejprve dovolila malý exkurz do oblasti pohybující se na hranici mezi lingvistickou antropologií, etnolingvistikou a filozofií jazyka, protože jsem přesvědčena, že řada lexikálních neekvivalencí pramení právě z odlišného vnímání vnější reality a je podmíněna kulturně.³

Jak jsme již zmínili, v jazyce se odráží psychický stav a různý přístup k vnímání světa jeho mluvčích. Na světě existuje přibližně 7000 jazyků. Znamená to tedy, že existuje 7000 různých světů? Na tyto otázky hledala odpověď řada lingvistů a kulturních antropologů a my si myšlenky některých z nich představíme. Zaměříme se na autory hypotézy jazykového relativismu a jazykového determinismu Edwarda Sapira a Benjaminu Lee Whorfa a na jejich předchůdce Franze Boase. Všichni tři zmínění lingvisté se snažili popsat vztahy mezi jazykem a kulturou na straně jedné a jazykem a myšlením na straně druhé, při svých analýzách vycházeli ze studií indiánských jazyků, které se často způsobem komunikace liší od jazyků vyspělých evropských národů.

Franz Boas jako první systematicky zkoumal jazyky a prostřednictvím komparativní analýzy hledal rozdíly v přístupu k poznávání světa u různých národů. Zjišťoval rozdíly v lexikálních plánech jazyků a všiml si lexikálních jednotek, které byly z hlediska pochopení světa pro jeden národ nezbytné a pro druhý nikoli. Edward Sapir se

³ Pro tuto část práce byly využity publikace: Vrhel, F.: *Základy etnolingvistiky*. SPN, Praha 1981., Luque Durán, Juan de Dios: *Aspectos universales y particulares del léxico de las lenguas del mundo.*, Pokorný, J.: *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Grada, Praha 2010., Černý, J.: *Dějiny lingvistiky*. Votobia, Olomouc 1996.

nechal inspirovat Boasovými myšlenkami a stanovil základní teze Sapir-Whorfovy hypotézy, jež vznikla ve 30. letech 20. století. Sapirovy základní myšlenky shrnuje Černý: 1996:(405) následujícím způsobem:

"1. Mateřský jazyk je na jedné straně společenský výtvar, který odráží objektivní realitu, na druhé straně jakožto systém, v němž jsme vychováni a v němž od útlého dětství myslíme, ovlivňuje náš způsob chápání vnějšího světa. 2. Lidé vychovaní v různých jazykových prostředích různě vnímají okolní svět, protože jazyky se mezi sebou liší, neboť jsou odrazem různých prostředí. 3. Lidé poznávají svět jen prostřednictvím některého jazyka, a proto světy, v nichž žijí různá společenství, jsou různé světy, nikoli jenom též svět popsany různými etiketami".⁴

Stručně řečeno, svět kolem nás segmentujeme a interpretujeme na základě jazykových zvyklostí naší komunity.

Ze Sapiroových myšlenek dále můžeme odvodit dvě základní teze Sapir-Whorfovy hypotézy, a to jazykový determinismus a jazykový relativismus. Jazykový determinismus je chápán jako podmíněnost okolního světa jazykem. To, co nemohu pojmenovat, neexistuje. Příklad, který bývá často uváděn pro lepší pochopení dané myšlenky, souvisí s pozorováním duhového barevného spektra. Člověk je schopen pojmenovat tolik barevných pruhů, pro které má v jazyce název. O barvách, které není schopen pojmenovat, ani nepřemýšlí. Ale vnímání barev a jejich počet se v jednotlivých jazycích liší, např. ruština umí pojmenovat řadu odstínů červeného barevného spektra. Jazykový relativismus lze stručně vysvětlit asi takto: Pokud je vnímání světa podmíněno určitým konkrétním jazykem, existuje pak velké množství dalších světů, právě tolik, kolik existuje jazyků. Existuje právě tolik světů, kolik existuje jazyků, protože zvyklosti každého jazyka jsou jiné a interpretace vnější reality se tak mění.

Žákem a pokračovatelem Sapiroových myšlenek byl Benjamin Lee Whorf, jenž rozvedl jeho myšlenky. Hlavním předmětem Whorfova zájmu bylo, jakým způsobem ovlivňují specifické rysy jazykových systémů vidění světa u mluvčích různých jazyků. Porovnával jazyk kmene Hopi s vyspělými evropskými jazyky. Jak uvádí Černý 1996:(405) *"Whorf v nich ukázal na podstatné rozdíly v chápání vnějšího světa a jeho uspořádání, na odpovídající rozdíly jazykových kategorií. Ve vyspělých evropských jazycích jsme např. zvyklí řídit se především kategoriemi času a prostoru, kdežto v jazyce hopi převažuje*

⁴ Černý, J.: *Dějiny lingvistiky*. Votobia, Olomouc 1996, s. 405.

událostní chápání světa".⁵ Soustředil se především na gramatické struktury jazyka, na rozdíl od Sapira, který podtrhoval odlišnosti ve slovní zásobě. Whorf také popíral existenci objektivní reality, dle interpretace Vrhela 1981:(76) "*chápe ji pouze v její hypostazované podobě, je pro něj něčím beztvářým, co je formováno teprve lingvistickým systémem konkrétního jazyka*".⁶

Pokusme se nyní odpovědět na otázku, kterou jsme si položili, zda existuje 7000 různých světů. Kdybychom připustili, že ano, popřeli bychom stejně jako Worf existenci objektivní reality a také by nebylo možné, aby lidé hovořící různými jazyky sdíleli stejnou kulturní zkušenost. Ale to možné je, existují přece státy s více než jedním oficiálním jazykem, stejně jako se můžeme setkat s bilingvními mluvčími, kteří jsou schopni komunikovat dvěma různými jazyky na stejné úrovni.

Dalším problémem, který by nastal, kdybychom přijali hypotézu bez kritického přístupu, by dle našeho názoru byla nemožnost přenosu informací mezi různými národy. Ale tak tomu samozřejmě není. Je pravda, že nikdy nedosáhneme úplného překrytí významů v rozdílných jazycích, ale překrytí akceptovatelného ano.

Sapir-Whorfovou hypotézu zde tedy nebudeme přijímat v úplnosti; naopak budeme zastávat názor, že jazyk popisuje realitu pro všechny lidi stejnou, ale čím bychom se mohli nechat inspirovat, je jejich myšlenka odlišného vnímání vnější reality mezi národy, jež je ovlivněno prostředím, ve kterém člověk vyrůstá a utváří si svou představu o světě samém. Každý národ, každá kultura, každá společnost tvoří a vybírá slova specifickým způsobem, právě proto v našem světě existují tisíce jazyků a tisíce možností, jak pohlížet na objektivní realitu. Prostředí, v němž žijeme, ovlivňuje naše vnímání světa. Například v jazyce eskymáckého kmene saami existuje 11 slov pro označení zimy a 40 slov pro popis sněhu.⁷ Tato bohatost v určité oblasti lexika je spojena s životem zmíněného kmene ve věčně zamrzlé krajině. Národy, které se živí rybolovem, potřebují nepřehledné množství slov pro pojmenování jednotlivých technik rybolovu. Jedná se o běžný úkaz. Mluvčí jsou spjati s realitou, v níž žijí, a proto pojmenovávají části reality, jež jsou pro jejich život a hospodaření důležité. Z toho vyplývá, že některé jazyky jsou v určitých oblastech slovní zásoby bohatší a v jiných zase chudší a že slova, která jsou v jednom jazyce neznámá nebo

⁵ Černý, J.: *Dějiny lingvistiky*. Votobia, Olomouc 1996, s. 405.

⁶ Vrhel, F.: *Základy etnolingvistiky*. SPN, Praha 1981, s. 76.

⁷ Příklad z Luque Durán, Juan de Dios: *Aspectos universales y particulares del léxico de las lenguas del mundo*. Capítulo 4. Sobre la diversidad léxica de las lenguas del mundo.
<http://elies.redidris.es/elies21/CAPITULO4.pdf>

se pohybují na samé periférii slovní zásoby, stojí v jiném jazyce v samém centru a řadí se k nejpoužívanějším.

1.2 Rozdíly mezi lexikálními jednotkami v různých jazycích

Jak už jsme naznačili výše, lexikony mezi dvěma jazyky nejsou přímočaře souměřitelné. Mluvčí skutečnosti vnějšího světa klasifikuje a pojmenovává. Tato klasifikace je na jedné straně dána strukturou skutečnosti, na druhé straně se řídí pojmenovacím systémem daného jazyka a je skutečnosti nadřazena. Jazyk je obrazem kultury a kultury se v jednotlivých jazycích liší.

Spjatost s životním prostředím a přírodou je patrná zejména ve slovní zásobě indiánských nebo eskymáckých národů. Jako příklad si můžeme uvést neexistenci jediného názvu pro pojmenování soba v jazyce sibiřského národa evenki. Sobi jsou důležitým článkem jejich ekonomiky a hrají v jejich životě významnou roli, proto existuje až na 40 termínů pro pojmenování jednotlivých typů sobů a další nepřeborné množství slov pro označení sobí kůže nebo parohů.⁸

Nicméně ani mezi jazyky blízkými (geograficky budeme uvažovat o Evropě) neexistuje významová shoda ve velkém počtu lexikálních jednotek. Jak uvádí Saussure: „Každý jazyk realitu (resp. její daný úsek), kterou svými slovy pojmenovává, segmentuje jiným způsobem a různě podrobně, do jisté míry v závislosti na svých možnostech a pravidlech.“⁹ Například jedno anglické sloveso *cut* stojí proti českému *krájet*, *řezat*, *stříhat*.¹⁰ Jako další příklad si můžeme uvést označení příbuzenských vztahů, jejichž vyjádření se mezi jednotlivými jazyky často liší, např. maďarština disponuje dvěma různými lexikálními jednotkami pro pojmenování staršího a mladšího bratra a starší nebo mladší sestry, v češtině máme pouze obecné blíže nespecifikované pojmenování pro bratra a sestru.¹¹ Jedné lexikální jednotce v jednom jazyce často neodpovídá jedna lexikální jednotka jazyka druhého, z toho vyplývá, že představa absolutní korespondence mezi lexikony dvou jazyků je nepravděpodobná.

⁸ Příklad z Luque Durán, Juan de Dios: *Aspectos universales y particulares del léxico de las lenguas del mundo*. Capítulo 6. El lexicón mental y la cobertura y la organización de la realidad. <http://elies.redidris.es/elies21/CAPITULO6.pdf>

⁹ Převzato z Čermák, F.: *Lexikon a sémantika*. NLN, s.r.o., Praha 2010, s. 87.

¹⁰ Příklad z Čermák, F.: *Lexikon a sémantika*. NLN, s.r.o., Praha 2010, s. 87.

¹¹ Příklad z Levý, J.: *Umění překladu*. Ivo Železný, Praha 1998, s. 68.

Asymetrie mezi lexikony dvou jazyků může být kulturně podmíněná, nebo může souviset se způsobem pojmenovávání a tvoření slov v určitém jazyce. Kulturně podmíněné neekvivalenty (příklad viz výše různé pojmenování pro soba v jazyce národa evenki) nazývá Luque Durrán kulturními koncepty (*conceptos culturales*), jež tvoří kulturně specifickou slovní zásobu jazyků (*léxico cultural específico*).¹² Patří sem slova, která pojmenovávají realitu úzce související se životem společnosti, jako pokrmy, ceremoniály, zvyky, atd. Druhý typ neekvivalence vyplývá z rozdílů ve způsobu tvoření slov a pojmenování skutečnosti mezi jazyky. Například v českém slovese *rozplakal se* je začátek děje vyjádřen pomocí předpony *roz-*, na rozdíl od španělštiny, kde se k vyjádření stejného významu používá opisná vazba *se puso a llorar*.

Tuto část můžeme shrnout tak, že ve slovní zásobě jednoho jazyka také můžeme narazit na slova, která se v druhém jazyce nevyskytují vůbec, nemají ekvivalent. Tato bílá místa ve struktuře lexikonů jazyků se nazývají lexikální lakuny, nebo bezekvivalentní slova.

¹² Luque Durán, Juan de Dios: *Aspectos universales y particulares del léxico de las lenguas del mundo*. Capítulo 1. Características del lenguaje y del léxico, s.22.
<http://elies.redidris.es/elies21/CAPITULO1.pdf>

2. Definice a vymezení neekvivalence

Tradičně je *neekvivalence* chápána jako vztah mezi lexikální jednotkou výchozího jazyka a neexistujícím ekvivalentem v jazyce cílovém. Je ztotožňována s *bezekvivalencí*, kdy v jazyce překladu nenalezneme lexikální jednotku, která by byla adekvátní k jednotce výchozího jazyka. Neexistuje mezi nimi ani částečná, ani úplná významová shoda. K takové situaci dochází, pokud lexikální jednotka mateřského jazyka pojmenovává určitou část vnější reality, jež není v cizím jazyce známa, nebo úzce souvisí s technickým či jiným pokrokem na vědecké úrovni, kdy jsou určité nově vzniklé skutečnosti pojmenovávány v mateřském jazyce svých tvůrců a v cizích jazycích proto nemají adekvátní ekvivalent.

František Čermák v *Manuálu lexikografie*¹³ neekvivalenci dokonce popírá. Podle něj je nesmysl, aby byl jeden jazyk neschopný vyjádřit určitý pojem jazyka druhého. Každý jazyk je vždy schopný převést své myšlenky do jazyka druhého, ekvivalentem v cílovém jazyce však nemusí být pouze jednoslovný lexém, jako v jazyce výchozím, ale může dojít ke kombinaci více lexikálních jednotek, eventuálně k opisu. Podle mého názoru však některé lexikální jednotky mateřského jazyka v cizím jazyce ekvivalent nemají a nedají se žádným způsobem přeložit. Jako příklad můžeme uvést opisný překlad českého slova knedlíky do španělštiny jako „*bolas de harina*“. Já bych si třeba pod tímto názvem český knedlík nikdy nepředstavila. Jediným způsobem, jak řešit danou situaci je převzetí lexikální jednotky do slovní zásoby druhého jazyka.

V jiných případech je neekvivalence chápána v širším slova smyslu. Rosa Rabadán ji pojímá jako určitou hranici přeložitelnosti. Neekvivalence jsou pro ni limity způsobující překladateli problémy při transferu z jednoho jazyka do druhého.¹⁴ Vzhledem k tomu, že se Rosa Rabadán¹⁵ jako jedna z mála věnuje přímo definici neekvivalence a její klasifikaci, dovolíme si jednu kapitolu naší práce věnovat tomuto problému z jejího úhlu pohledu (viz 3.).

V naší práci, která zohledňuje didaktický aspekt zkoumaného jevu, však budeme lexikální neekvivalenci pojímat z lingvodidaktického hlediska jako asymetrický vztah mezi dvěma jazykovými systémy, v našem případě češtinou a španělštinou, který brání

¹³ Čermák, F., Blatná, R.: *Manuál lexikografie*. Nakladatelství a vydavatelství H & H, Praha 1995, s.238.

¹⁴ Rabadán, R.: *Equivalencia y traducción: problemática de la equivalencia transléctica inglés-español*. Universidad de León, 1991.

¹⁵ Rosa Rabadán působí jako profesorka anglické filologie na Univerzitě v Leónu a je autorkou řady publikací věnovaných rozličným aspektům překladu.

správnému osvojování cizího jazyka. Budeme si všimnout všech rozdílů mezi lexikálními jednotkami, jak formálních, tak sémantických, jež způsobují žákům problémy a jsou způsobeny interferencí mateřského jazyka.¹⁶ Bezekvivalentní slova, nebo také lexikální laky budou tvořit pouze jednu ze složek v naší klasifikaci lexikálních neekvivalencí.

¹⁶Tradičně jsou asymetrické rozdíly mezi lexikálními jednotkami zahrnovány do úplné nebo částečné ekvivalence, např. v pojetí Dagmar Knittlové nebo Jiřího Levého.
Knittlová, D.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010.
Levý, J.: *Umění překlada*. Ivo Železný, spol. s r.o. Praha, 1998.

3. Neekvivalence z překladatelského hlediska podle Rosy Rabadán¹⁷

Jedna z mála autorek, jak již bylo zmíněno, která se ve své práci zmiňuje o neekvivalenci a třídí ji do kategorií, je Rosa Rabadán. Věnuje jí celou kapitolu v knize *Equivalencia y traducción. Problemática de la equivalencia translé mica inglés-español*.

Na začátku kapitoly Rabadán definuje *neekvivalenci* a odlišuje ji od *nepřeložitelnosti*. Zatímco úvahy o nepřeložitelnosti jsou v dnešní době překonány, protože o možnosti překladu svědčí tři tisíciletí překladatelské praxe, mluvit o neekvivalenci je na místě, protože se při překladu setkáváme s určitými omezeními. Je důležité si uvědomit, že dva texty, text ve výchozím jazyce a text v cílovém jazyce, nejsou nikdy naprosto totožné. Úkolem překladatele je, aby text v cílovém jazyce korespondoval s textem ve výchozím jazyce, aby byla zachována jeho výpovědní hodnota. Jinými slovy, cílem je, aby text v cílovém jazyce a text ve výchozím jazyce byly ekvivalentní. Třecí plochy na rozhraní přeložitelnosti a nepřeložitelnosti se podle Rabadán nazývají *neekvivalence*. Jsou to určitá omezení, hranice přeložitelnosti vycházející jak z jazyka samého, tak z kulturního prostředí, v němž je jazyk rozvíjen, protože všechny parametry výchozího textu nelze podřítit jazykovým parametrům cílového jazyka.

Rosa Rabadán dělí neekvivalence podle Santoya (1987)¹⁸ do následujících tří velkých skupin, které představíme v následujících podkapitolách.

1) Limity lingvistického charakteru

2) Limity extralingvistického charakteru

3) Limity poznání. Omezení způsobená lidským poznáním, subjektivním nebo univerzálním.

3.1 Limity lingvistického charakteru

Z první velké skupiny neekvivalencí se podle Rabadán 1991 (a Santoya 1987) dále vyčleňují **vnitrojazykové varianty, limity metalingvistické a metafory.**

¹⁷Kapitola podle Rabadán, R.: *Equivalencia y traducción: problemática de la equivalencia translé mica inglés-español*. Universidad de León, 1991, s.109-173.

¹⁸ Santoyo, J. C.: Los límites de la traducción, v Actas Jornadas Europeas de Traducción e Interpretación, Granada, Universidad de Granada, s. 179-204. In Rabadán, R.: *Equivalencia y traducción: problemática de la equivalencia translé mica inglés-español*. Universidad de León, 1991. S. 111.

Vnitrojazykovými variantami jsou myšleny jazykové **varianty zeměpisné, diachronické a sociální**. Zmíněné varianty působí při překladu potíže. Zeměpisné uspořádání dvou států ani jejich dialekty nejsou srovnatelné. Dialekt je vázán na určitou zeměpisnou oblast a sociální prostředí lidí, kteří jej používají, a proto ho není možné překládat do cílového jazyka.

Dalším zdrojem problémů jsou jazykové **varianty diachronické**. Stejně jako jsou nesrovnatelné texty psané v příslušných dialektech dvou jazyků, jsou také nesrovnatelné texty psané v různých časových obdobích. Jednotlivé jazyky se od sebe liší historickým vývojem a proto např. při překladu anglického textu, který vznikl ve 13. století, není možné využít španělštinu 13. století, protože v té době nebyla ani kodifikována jako spisovný jazyk. Vzhledem k odlišnému historickému vývoji dvou jazyků, není možné porovnávat dva texty psané ve stejném časovém historickém období, protože jazyky se nachází na odlišném stupni vývoje a kodifikace.

Sociální varianty jazyka, tzv. **sociolekty**, jsou přeložitelné za předpokladu, že si v obou jazykových systémech odpovídají. Situační kontext a sociální organizace společnosti jsou v obou jazykových prostředích relativně srovnatelné.

Limity metalingvistického charakteru se objevují v okamžiku, kdy se jazykový kód sám stává předmětem popisu a pojmenovanou realitu je třeba přeložit nebo pokud forma lexikální jednotky získává v textu význam. Pro lepší pochopení vyjdeme z bilaterálního pojetí znaku, kdy ve struktuře znaku rozlišujeme dvě základní složky, a to *signifiant* (formu) a *signifié* (význam). V běžné jazykové komunikaci je vztah mezi oběma složkami znaku arbitrární, ale překladatelský problém nastává ve chvíli, kdy je použití jazykového znaku motivované a jeho složka formální nabývá v daném textu významu. Jako příklad můžeme uvést jazykolamy. V těchto případech je možné přeložit myšlenkový obsah jazykolamu, ale text tak ztrácí svůj smysl, protože v cílovém jazyce již neplní funkci jazykolamu.

Další problémy nastávají, pokud autor textu ve výchozím jazyce pracuje s polysémií, dvojznačností, homonymií či paronymií. Jazyky jsou přirozeně polysémické, pokud je však tato vnitřní jazyková vlastnost některých znaků užitá vědomě, např. ve slovních hříčkách, mluvíme o úmyslné dvojznačnosti, jež je těžko přeložitelná. Stejná lexikální forma má dva nebo více různých, ale navzájem souvisejících významů. Ale v případě převodu lexikální jednotky z výchozího jazyka do cílového nastává problém,

protože jednotlivé významy polysémických jednotek se ve dvou jazycích často neshodují. Reklama i krásná literatura pracuje s dvojznačností, která textu často dodává komický nádech, který se překladem ztrácí.

Pokud autor textu pracuje s homonymií, tj. jedné jazykové formě je přisuzován větší počet navzájem nesouvisejících významů, jedná se o vědomé užití dvojsmyslu, který způsobuje překladateli problémy. Autor si obvykle hraje se dvěma možnými výklady lexikální jednotky.

Dalším formálním prostředkem, díky kterému se může vytvořit slovní hříčka, je paronymie. Jedná se o slova formálně podobná, ale významově zcela odlišná.

Zdrojem neekvivalence je podle zmíněných autorů také oligosémie. Jedná se o sémantickou specializaci lexikálních jednotek, která se v jednotlivých jazycích liší. V angličtině je větší specializace ve významovém poli slovesa „*to stroll*“ oproti španělskému slovesu „*caminar*“. *To stroll* je možné do španělštiny přeložit pouze perifrází „*caminar muy despacio; sin rumbo ni destino fijos; efectuando paradas con frecuencia*“.

Ve chvíli, kdy překladatel přistupuje k výchozímu textu, jeho myšlení také ovlivňují jazykové normy přijaté v momentě překladu. Podle norem se stanoví oblasti, v nichž je překlad povinný. Týká se to hlavně vlastních jmen, toponym a názvů oficiálních organizací.

Dalším limitujícím faktorem překladu je individuální autorský styl.

Metafory tvoří poslední podskupinu patřící mezi limity překladu lingvistického charakteru. Rabadán se ve své publikaci věnuje jednotlivým typům metafor; metafoře básnické, tradiční a lexikalizované.

3.2 Limity extralingvistického charakteru

Limity přeložitelnosti charakteru extralingvistického se týkají prostředků, jejichž pomocí je jazykové sdělení vyjádřeno. Často se jedná o spojení obrazu s textem, který není vždy převoditelný do cílového jazyka, nebo je možný pouze sémantický překlad, tzn. převod významu daného sdělení. Spojení textu s obrazovým nebo hudebním materiálem způsobuje překladateli nejedno zaváhání a překážky. Rabadán 1991 uvádí jako příklady rébusy, reklamní plakáty, komiksy, písně, titulky a dabing.

Další podskupina patřící mezi limity přeložitelnosti charakteru mimojazykového je neekvivalence způsobená odlišným vnímáním světa mezi národy. Rabadán hovoří o “vacíos referenciales“, tzv. prázdných místech v systému jazyka překladu v porovnání se systémem výchozího jazyka. Lexikální jednotky výchozího jazyka, které odkazují ke konkrétnímu předmětu mimojazykové skutečnosti textu, nejsou přeložitelné do cílového jazyka, protože se v něm nevyskytují stejné referenty jako v jazyce výchozím. Patří sem texty z oblasti gastronomie. Kuchařské recepty a názvy ingrediencí jsou oblasti s největším počtem zmíněného typu neekvivalencí.

Odlišné vnímání humoru a komiky mezi národy je též zdrojem neekvivalence. Komické situace ve výchozím jazyce jsou ovlivněné sociokulturním prostředím uživatelů jazyka, a proto se často stává, že totožná komická situace nebo vtip se přeloží, ale není vnímán jako humorný. V tomto případě by se mohlo jednat o pragmatickou neekvivalenci.

3.3 Limity poznání

Poslední velká skupina neekvivalencí se odvíjí od omezení vycházejících z limitů lidského poznání. Tyto limity mohou mít charakter osobní (neznalost je spojena pouze s jednotlivcem) nebo univerzální (neznalost se týká celé skupiny nebo národního společenství). Osobní neznalost kulturního prostředí národa, z jehož jazyka překladatel překládá, vede k nesrovnalostem v cílovém textu. Překladatel dle Rabadán 1991 v takovém případě okrádá cílového příjemce o zajímavé informace.

3.4 Překladatelova řešení

Podle zmíněné autorky je překladatel schopen zmíněná úskalí převodu textu z jednoho jazyka do druhého překonávat. Využívá spisovného jazyka místo dialektu, současného jazyka místo jeho historické varianty, opisu nebo vysvětlení pod čarou. Je schopen omezení určitým způsobem kompenzovat a převést do cílového jazyka smysl sdělení, to však nic nemění na tom, že neekvivalence existují a mohou způsobit problémy při porozumění.

4. Lingvodidaktická klasifikace lexikálních neekvivalencí

Jak už jsme uvedli výše (viz 2.), v této práci budeme lexikální neekvivalence chápat v širším slova smyslu jako asymetrické vztahy mezi lexikálními jednotkami mateřského a cizího jazyka, které mohou způsobit potíže při učení se cizímu jazyku. Při klasifikaci neekvivalencí nevycházíme přímo z dělení podle Rosy Rabadán, ale na základě prostudované literatury a našich úvah si vytváříme klasifikaci vlastní, tak aby lépe odpovídala didaktickým účelům.

Z didaktického hlediska jsou rozdíly mezi mateřským a cizím jazykem zdrojem interference. Ta je tradičně chápána jako negativní transfer struktur rodného jazyka do procesu učení se cizímu jazyku, kde pak vadí a působí potíže. Některé konstrukce naprosto neodpovídají struktuře mateřského jazyka, některé v něm vůbec neexistují. Nutno tedy dodat, že interference působí v jakémkoliv jazykovém plánu (fonetickém, gramatickém, lexikálním, pragmatickém); my si zde budeme všimnout v souladu se zadáním diplomové práce interference v lexikálním plánu jazyka. Interferovat může lexikální jednotka, vazba a specifickým případem interference může být i frazeologismus.

Při porovnávání lexikonů dvou jazyků zjistíme, že některé části vnější reality jsou chápány a pojmenovány jiným způsobem než v našem mateřském jazyce (jedná se o vztah částečné neekvivalence mezi jednotkami MJ a JC) a některé pojmy vnější reality nejsou pojmenovány vůbec (úplné neekvivalence). Budeme se zabývat jak lexikálními lakunami, tak neekvivalencemi vyplývajícími z odlišností ve formě a významu mezi lexikálními jednotkami mateřského jazyka (v našem případě češtiny) a jazyka cizího (v našem případě španělštiny).

Vycházíme tedy z tohoto předpokladu a z metodologického hlediska dělíme neekvivalence na 2 velké skupiny:

- 1) Úplné lexikální neekvivalence
- 2) Částečné lexikální neekvivalence

4.1 Úplné lexikální neekvivalence (bezekvivalentní lexika)

Mezi úplné lexikální neekvivalence řadíme lexikální jednotky, které označují předměty života, které nemají ekvivalenty v cizím jazyce. Jak již bylo předesláno, v odborné literatuře se také nazývají *lexikálními lakunami*. Budeme si všimnout jak jednotek české

slovní zásoby neexistujících ve španělštině, tak lexémů označujících ve španělštině specifickou část vnějšího světa, která není převoditelná do češtiny.

4.1.1 Lexikální lakuny

John Lyons¹⁹ chápe lexikální lakuny jako mezery ve slovníku a vysvětluje je na pozadí hyperonymně-hyponymních významových vztahů mezi dvěma lexikálními jednotkami, tj. mezi jednotkami, které vyjadřují nadřazený a podřazený pojem. Hyponymie a hyperonymie jsou považovány za hlavní organizující princip slovníku a vytváří mezi lexikálními jednotkami hierarchické struktury. Například ve struktuře slovníku existuje hyperonymum *barva* pro slova *zelená, červená, černá*, ale neexistuje hyperonymum pro slovesa *jít a přijít; prodat, koupit*.²⁰

Jako další příklad pro vysvětlení pojmu lexikálních lakun Lyons uvádí příklad Noama Chomského,²¹ který si všimá toho, že v angličtině existuje pojmenování pro mrtvého člověka - *corpuse* (mrtvola, *cadáver*) a pro mrtvé zvíře - *carrion* (mršina, *carroña*), ale neexistuje pojmenování pro mrtvou rostlinu. Právě toto prázdné místo (*vacío léxico, lexical gap*) ve struktuře slovníku je nazýváno lexikální lakunou.

Zmíněnému problému se věnuje také Luque Durrán.²² Vychází ze struktury lexikonu, kde pro označení některých pojmů vnější reality existuje řada synonym, ale také se vyskytují úseky vnějšího světa, pro něž v jazyce pojmenování nemáme, tzv. lexikální mezery. Jako příklad uvádí pojmenování pro sirotky a vdovy/vdovce, ale neexistenci označení pro rodiče mrtvých dětí.

Lexikální lakuny se však vyskytují i v rámci porovnávání lexikonů dvou jazyků. Oproti anglickým slovům *a walk, a fly, a swim* stojí ve španělštině ekvivalenty *un paseo a un vuelo*, ale ne **una nadada*. *A swim* je slovo bez přesného ekvivalentu ve španělštině, stejně tak, jako se ve španělštině nedá vyjádřit přesný význam českého slovesa *těšit se na něco*.

¹⁹ Lyons, J.: *Sémantica*; versión castellana Ramon Cerda. Editorial Teide, Barcelona 1989, s.284.

²⁰ Tamtéž, s.284.

²¹ Tamtéž, s.284.

²² Luque Durán, Juan de Dios: *Aspectos universales y particulares del léxico de las lenguas del mundo*. Capítulo 6. El lexicón mental y la cobertura y la organización de la realidad. <http://elies.redidris.es/elies21/CAPITULO6.pdf>

4.1.2 Kulturní koncepty

Kulturní koncepty jsou součástí specifické slovní zásoby. Jedná se obvykle o pojmenování jevů spjatých s historií, kulturou, ekonomikou a způsobem života určitého společenství. Patří sem názvy národních jídel, ingrediencí, novin, časopisů, institucí, oděvů, tanců, her, hudebních nástrojů, politických a společenských organizací a zeměpisných názvů. Například *pampa, corrida, pasodoble, hidalgo, toreador, poncho, siesta, gaucho, tequila, conquistador, flamenco, maté*, atd.

4.2 Částečné neekvivalence

Částečné neekvivalence pro účely této práce rozdělíme do dvou skupin, na **částečné neekvivalence formální** a **částečné neekvivalence významové**. Při tomto dělení budeme lexém chápat jako jednotku slovní zásoby, která má dvě stránky, a to stránku formální a stránku významovou.

Mezi formou a významem však často není symetrický vztah. Jedné formě odpovídá jeden význam pouze u monosémických lexémů. V případě synonym odpovídá více forem jednomu významu a v případě mnohoznačných slov nebo homonym odpovídají jedné formě dva nebo více významů. Obsah polysémických jednotek tvoří sémantické spektrum (soubor významů). Rozsah významu slov se však v jednotlivých jazycích liší. Jak dodává Čermák 1985: (92):

"V. Mathesius upozornil na skutečnost, že rozsah významu slov souvisí s typem jazyka. Např. české slovo jako jednotka jazyka syntetického typu mívá proti anglickým a francouzským slovům, patřícím k analytickému typu, omezenější rozsah a užší, určitější obsah. Mathesius to dokládá příklady, jako vzít – take (české slovo je kontextově autonomnější než anglické), prostor-space (označuje prostor místní i časový). Podobně francouzské cuire zahrnuje vařit i péct."²³

V následujícím textu budeme konfrontovat jednotky výchozího a cizího jazyka a budeme hledat rozdíly formální a významové; jejich jednotlivé typy, které jsme stanovily na základě pozorovaného vzorku slovní zásoby (viz praktická část), uvádíme v odpovídajících podkapitolách.

²³ Čermák, F., Filipec, J.: *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985, s.92.

4.2.1 Formální neekvivalence

Formální neekvivalence vyplývají z odlišností ve formě mezi jednotkami mateřského a cizího jazyka. Máme na mysli typologické odlišnosti, kdy proti sobě stojí pojmenování jednoslovné a víceslovné, nejčastěji dvouslovné. Dále mezi formální neekvivalence budeme řadit rozdíly v gramatickém rodě a čísle mezi lexikálními jednotkami mateřského a cizího jazyka, slovnědruhovou transpozici a rozdíly ve zvrtnosti sloves.

4.2.1.1 Jednoslovnost-víceslovnost

Vzhledem k tomu, že čeština patří mezi syntetické jazyky a španělština kolísá mezi jazyky syntetickými a analytickými, objevuje se více jednoslovných pojmenování v češtině.

Španělská víceslovná pojmenování oproti českým jednoslovným můžeme nalézt i mezi substantivy (*fin de semana – víkend*) a přídavnými jmény (*de pelo rubio – světlollasý*), ale k jejich hojnému výskytu dochází hlavně u sloves, jak ukazuje následující schéma:

	substantivum	verbum
čeština	1 LEXÉM <i>Lux</i>	1 LEXÉM <i>luxovat</i>
španělština	1 LEXÉM <i>aspiradora</i>	1 LEXÉM ???? <i>(pasar la aspiradora)</i>

Slovesným opisným vazbám ve španělštině také často odpovídají české jednoslovné protějšky (*se puso a llorar - rozplakal se*). Začátek děje je v češtině vyjádřen předponou *roz-*, zatímco ve španělštině je užito pomocného slovesa.

Samozřejmě se mohou také vyskytnout jednoslovné španělské lexikální jednotky oproti českým víceslovným lexémům (*el puente – prodloužený víkend, anoche – večera večer*).

Podle Dagmar Knittlové²⁴ souvisí rozdíl mezi jednoslovným a víceslovným pojmenováním také s větší či menší explicitností nebo implicitností lexikálních jednotek. Víceslovné lexikální jednotky obvykle bývají i explicitnější, to znamená, že je přímo vyjádřeno větší množství informací. Knittlová uvádí příklad, kde proti sobě stojí anglický lexém *poker game* a české slovo *poker*. Doslovný překlad z angličtiny by byl *poker hra* či *pokerová hra*, v češtině není třeba dodávat rozlišující lexikální jednotku, pojmenování je implicitnější.

4.2.1.2 Slovnědruhov^á transpozice

Při transpozici se vyjadřuje stejný myšlenkový obsah, ale jiným slovním druhem. Už Whorf poukazoval na různou distribuci v oblasti slovních druhů. Například podstatnému jménu v mateřském jazyce nemusí odpovídat podstatné jméno v cizím jazyce, přestože vyjadřují stejný myšlenkový obsah. Ve španělštině se velmi často používá infinitiv slovesa tam, kde v češtině stojí podstatné jméno, nebo celá věta. Například: *Estudió italiano para viajar* – *Učí se italsky, aby mohl cestovat (kvůli cestování)*. Nebo *Antes de cenar...* – *před večeří*.

4.2.1.3 Rod podstatných jmen

Podstatná jména se mezi sebou mohou lišit v gramatické kategorii rodu. Podstatnému jménu ženského rodu v mateřském jazyce nemusí odpovídat podstatné jméno ženského rodu v cizím jazyce. Například podstatné jméno *mapa* je v češtině ženského rodu, ale ve španělštině mužského *el mapa*. Žáci v těchto případech pod vlivem interference mateřského jazyka často chybují, i když v případě námi uvedeného příkladu je jejich fixace na femininum ještě podpořena typickou koncovkou *-a* pro podstatná jména ženského rodu.

4.2.1.4 Číslo podstatných jmen

Stejně jako se mezi sebou mohou lišit podstatná jména v gramatické kategorii rodu, mohou se mezi sebou lišit i v gramatické kategorii čísla. Podstatnému jménu pomnožnému v mateřském jazyce nemusí odpovídat podstatné jméno pomnožné v cizím jazyce a

²⁴ Knittlová, D.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010.

naopak. Například českému pomnožnému podstatnému jménu *noviny* odpovídá ve španělštině *el periódico*.

4.2.1.5 Rozdíly ve zvrtnosti sloves

V jednom z jazyků je sloveso zvrtné a v druhém nikoli. Jako příklad si uvedeme španělské zvrtné sloveso *levantarse*, kterému v češtině odpovídá sloveso *vstávat*, které ale zvrtné není. Žáci často pod vlivem interference mateřského jazyka chybují a vytváří nesprávné tvary *levanté a las siete* místo *me levanté a las siete*. Naopak sloveso *preguntar* *X zeptat se* je zvrtné v češtině nikoli ve španělštině. Na rozdíl od češtiny má také každá slovesná osoba své příslušné zájmeno: (*me, te, se, nos, os, se*).

Některá slovesa se v cílovém jazyce objevují ve zvrtné i nezvrtné podobě. Problém nastává, pokud se společně s formou mění i význam. Při nesprávném užití může dojít k nedorozumění. Například: *volver – vrátit se, volverse – otočit se*.

4.2.2 Významové neekvivalence

O neekvivalenci obecně bylo pojednáno v kapitole 2. a 3. podle Rabadán 1991. Zde tyto informace doplníme o názor Dubského, který uvádí, že „významy slov jsou lingvistickým vyjádřením pojmů, které si mluvčí vytvořil jako odraz objektivní skutečnosti ve svém vědomí. Formování v různých jazykových společenstvech je různé: proto v CJ mnohdy nenajdeme přesný ekvivalent pro některá slova VJ.“²⁵

Na tomto místě je ještě třeba zmínit to, že z hlediska významu slova se rozlišují dílčí složky významu – tzv. sémy. Význam slova *sémém* je nositelem základního významu slova. Ale každý *sémém* se skládá z řady *sémů*, které jsou tradičně pojímány jako diskrétní prvky významu s funkcí identifikační a diferenciací. *Sém* je tedy významový rys schopný odlišit jeden lexém od druhého. Například význam slova *Marie* v sobě zahrnuje tyto sémy: *žena, matka, dcera, sekretářka*, atd.

Jak už jsme uvedli výše (částečné neekvivalence), rozsah významu se mezi lexikálními jednotkami dvou jazykových systémů liší a právě z rozdílů způsobených posunutím, rozšířením nebo zúžením významu budeme vycházet při popisu významové

²⁵ Dubský, J.: *Základy španělské lexikologie pro překladatele a tlumočníky*. Univerzity Karlova v Praze, Praha 1989, s.102.

neekvivalence, v níž zmíněné dílčí významy, *sémy*, hrají důležitou roli. Budeme si všimnout asymetrie mezi významy lexémů v mateřském a cizím jazyce, mezijazykových homonym, falešných přátel, změn významu podle gramatické kategorie rodu, změn významu podle gramatické kategorie čísla a frazémů.

4.2.2.1 Asymetrie mezi významy lexikálních jednotek

Vzhledem k odlišnostem mezi jednotlivými významy lexémů v mateřském a cizím jazyce dochází ke konvergenci a divergenci.²⁶ Zatímco jeden jazyk použije pro popis určitého významového vztahu jedno slovo, druhý jazyk potřebuje pro popis tohoto vztahu větší počet lexikálních jednotek.

V případě divergence odpovídá jednomu lexému v mateřském jazyce větší počet výrazů v jazyce cizím. Ale v cizím jazyce se jednotlivá slova liší co do významového použití v kontextu. Českému slovesu *být* odpovídají ve španělštině slovesa tři: *ser*, *estar*, *hay*, jež se vzájemně liší užitím v kontextu. Z hlediska konvergence jednomu lexému cizího jazyka odpovídá v mateřštině větší počet výrazů, ale opět nemusí být kontextově zaměnitelné, významová valence slov se může lišit.

S konvergencí a divergencí mezi lexikálními jednotkami dvou jazyků souvisí také specifikace²⁷ a generalizace²⁸. V případě, že v mateřském jazyce není přesný protějšek k cizímu speciálnímu vyjádření, použijeme lexikální jednotku obecnější, bezprostředně nadřazenou, která ve svém významovém poli zahrnuje specifický význam lexému druhého jazyka. Například ve španělštině existují dvě specifická pojmenování *pie* a *pierna* oproti jednomu obecnějšímu v češtině *noha*. Jedná se vlastně o řešení úplné neekvivalence zobecněním přijatelným pro českého adresáta, k substituci hyperonymem.

Ke specifikaci dochází, pokud významový rozdíl mezi španělským lexémem a jeho českým protějškem spočívá v tom, že tento protějšek obsahuje nějakou významovou složku navíc, jedná se o substituci hyponymem. Španělské *ir* je obecnější a zahrnuje ve svém významovém poli významy dvou specifických českých sloves pohybu *jít* a *jet*.

²⁶ Hendrich, J. a kol: *Didaktika cizích jazyků*. SPN, Praha 1988, s.139.

²⁷ Knittlová, D.: *K teorii i praxi překlada*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2000, s.41.

²⁸ Knittlová, D.: *K teorii i praxi překlada*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2000, s.53.

4.2.2.2 Polysémické lexikální jednotky

Polysémické lexikální jednotky mají větší počet významů (sémémů) reprezentovaných jednou lexikální formou. Mezi jednotlivými významy existuje souvislost a vytváří sémantické spektrum dané mnohoznačné lexikální jednotky. Jak uvádí Čermák & Filipec (1985:137), "*polysémie je naprosto přirozená a je svědectvím jazykové ekonomie, kdy je využito omezeného repertoáru jazykových forem k označení více funkcí*".²⁹ Žákovi může polysémie působit problémy. Asymetrie mezi mnohoznačnými lexikálními jednotkami dvou jazyků způsobuje, že jednomu lexému cizího jazyka odpovídá více lexikálních jednotek mateřského jazyka a mluvčí musí volit mezi několika lexikálními jednotkami, aby přesně vystihl svůj záměr. Například španělskému polysémickému slovu *maestro* v češtině odpovídají lexémy dva *mistr* a *učitel*.

4.2.2.3 Mezijazyková homonyma³⁰

Homonyma jsou tradičně chápána jako lexikální jednotky, které mají stejnou formu, ale navzájem nesouvisející významy například *nakupovat* (pořídít za peníze) a *nakupovat* (tvořit kupky).

Ale po formální stránce stejné lexikální jednotky se objevují i napříč jazyky. V našem případě se jedná o homonyma mezi češtinou a španělštinou. V obou jazycích se vyskytuje stejný tvar lexikální jednotky, ale její význam je naprosto odlišný. Například španělskému slovu *hora* žáci při první sémantizaci, kdy se poprvé setkávají s novou lexikální jednotkou, pod vlivem asociace přiřazují význam známý z mateřského jazyka. *Hora* je pak vnímána jako přírodní útvar ležící v krajině nikoli jako hodina.

Podobně mohou působit i paronyma, a to nejen mezi mateřským a cílovým cizím jazykem, ale interferovat může i první/dříve osvojený cizí jazyk. Například pro první fázi osvojování španělštiny bývají četné interference u slova *alto* s nesprávnou interpretací jako "starý" dle německého *Alte*, *bigote* jako "bigotní", atp.

²⁹ Čermák, F., Filipec, J.: *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985, s. 137.

³⁰ Termín mezijazyková homonyma In Čermák, F., Filipec, J.: *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985, s.141. Přestože prvotním podnětem k interferenci je forma lexikální jednotky, řadíme mezijazyková homonyma k významové neekvivalenci, protože k nedorozumění může vést právě záměna významů. Podobně "falsos amigos".

4.2.2.4 Falešní přátelé (*Falsos amigos*)

Současné jazyky jsou dorozumívacími prostředky kulturně rozvinutých národních společností a jsou mezi sebou v neustálém kontaktu. Výsledkem zmíněného kontaktu mezi jazyky je skupina slov společných více jazykům. Tato slova se nazývají internacionalismy. Ale formálně podobné internacionalismy nemusí mít vždy v různých jazycích stejný význam. Může dojít k posunu významu, a tím pádem k nedorozumění. Internacionalismy s odlišným významem nazýváme nepravými přáteli (*falsos amigos*). Jsou to slova, která sdílejí formální podobu, ale v jednotlivých jazycích se vyvíjela odlišným způsobem, a proto nejsou shodná v sémantické složce výrazu. Pod vlivem interference mateřského jazyka nezasvěcený mluvčí přisuzuje danému slovu význam z mateřského jazyka a dostává se tak do komunikačních problémů. Jako příklad si můžeme uvést španělské slovo *gimnasio*, které v češtině znamená *tělocvična*, ale pod vlivem interference mateřského jazyka ho žák neznalý problému často užije ve významu *gymnázium* (označení výběrové střední školy připravující na vysokoškolská studia), který ve španělštině nese slovo *instituto*.

4.2.2.5 Změna významu podle gramatické kategorie čísla

Zdrojem chyb jsou také některá podstatná jména, která rozlišují svůj význam podle gramatické kategorie čísla. Například *la esposa* (manželka) a *las esposas* (pouta). Vzhledem k tomu že k takovému rozlišení v mateřském jazyce nedochází, může vést neznalost těchto slov k nedorozumění.

4.2.2.6 Rodové dvojice

Některá podstatná jména mužského rodu označující rodinné příslušníky, hodnosti a zaměstnání množným číslem nevyjadřují pouze mnohost původního významu, ale získávají navíc význam nový. Například *los padres* neznamená při překladu do češtiny pouze *otcové*, ale i *rodiče*. Změnou čísla zde došlo k vytvoření polysémické lexikální jednotky. Analogicky: *los reyes* – *králové, královský pár*; *los tíos* – *strýcové, ale i teta se strýcem*, atd.

4.2.2.7 Změna významu podle gramatické kategorie rodu

Některá podstatná jména mění svůj význam pomocí gramatické kategorie rodu. Například *el capital* (kapitál) a *la capital* (hlavní město); *el pez* (ryba) a *la pez* (smůla).

4.2.2.8 Frazologismy

Frazém je tradičně definován jako „ustálená kombinace alespoň dvou slovních forem, která má celistvý význam (zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek) a jejímž charakteristickým rysem je, že minimálně jeden z jejích komponentů je v dané funkci omezen pouze na tuto kombinaci.“³¹ Frazémy působí při osvojování cizího jazyka problémy, protože jsou těžko přeložitelné a těžko převoditelné z mateřského jazyka do cizího. Pokud dojde k doslovnému přeložení frazému z jednoho jazyka do druhého, často dochází ke ztrátě nebo změně významu výchozího sdělení.

Přestože k frazeologii obvykle vedou podobné situace, ať už se jedná o údiv nad intenzitou, úspěch či neúspěch v určitém konání nebo marnost, typy frazémů se v jednotlivých jazycích liší. Často jsou kulturně nebo historicky podmíněné, odráží se v nich rozdílná hlediska v pohledu na mimojazykovou skutečnost u jednotlivých jazyků. Jako příklad si můžeme uvést španělský frazém *estar hasta las narices en algo/de alguien*, který je při převodu do češtiny ještě poměrně průhledný, ale překládá se jako *mám něčeho po krk*. V jazycích se liší užití části těla pro vyjádření určité limitní situace, za kterou už se nemůže jít. Nebo v případě frazeologismu, který obsahuje přídavné jméno s významem národní příslušnosti *to je pro mě španělská vesnice*, překládáme jako *eso me parece chino*. V každém z jazyků je pro vyjádření něčeho neznámého, cizího užito jiného přídavného jména, záleží na vzdálenosti od místa, kde mluvčí pojmenování vytvořili. Zatímco pro Čecha je dostatečně vzdálené a cizí Španělsko, španělský mluvčí se vydává za hranice Evropy, až do Číny.

Frazeologismy bývají klasifikovány různým způsobem, Hladká³² je dělí na větné a nevětné. Mezi frazémy větné, které mívají podobu celé věty nebo souvětí, patří pořekadla, pranostiky, přísloví a okřídlená slova.

³¹ Hladká Z.: Viceslovné lexikální jednotky. In Karlík, P., Nekula, M., Rusínová, Z. (ed.): *Příruční mluvnice češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2003, s.71.

³² Tamtéž, s.71

Příslloví (refranes) jsou anonymní výroky, které v sobě nesou mravní ponaučení s odkazem na tradovanou zkušenost (*Más vale un pájaro en mano que cien volando - Lepší vrabec v hrsti než holub na střeše*).

Pořekadla jsou výroky, které vystihují určitou situaci, pojmenovávají ji a někdy i hodnotí (*hay gato encerrado – tady je zakopaný pes*).

Pranostiky (pronósticos) vyjadřují vztah mezi ročním obdobím a charakteristickým počasím nebo zemědělskou prací (*Año de nieves, año de bienes - Únor bílý, pole sílí*).

Okřídlená slova (citas) jsou citáty slavných osobností nebo citace z (nejen) literárních děl či Bible, které přežívají a šíří se od úst k ústům (*Veni, vidi, vici – výrok přiřčený Caesarovi*).

Mezi frazémy větné se také řadí rutinní obraty (fórmulas rutinarias) například pozdravy *¡Buenos días!* nebo výrazy, které strukturují projevy *Aquí paz y gloria - Konec, nebudeme se o tom dál bavit*.

Frazémy nevětné se zapojují do vět až v konkrétním kontextu. Nevětné frazémy nejsou ostře ohraničeny od volných slovních spojení. Ve španělštině se mezi nevětnými frazémy vydělují kolokace (colocaciones) a lokuce (locuciones).

Lokuce se definují jako ustálená spojení dvou nebo více slov, která plní funkci větného členu a jejichž význam není dán prostým součtem významů jednotlivých komponentů. Z formálního hlediska je možno je dělit podle funkce, kterou ve větě zastávají: lokuce nominativní (*mala uva špatná nálada*), lokuce adjektivní (*sano y salvo - živ a zdráv*), lokuce adverbiální (*con pelos y señales - do podrobná*), lokuce slovesné (*meter a alguien en la cintura - srovnat někoho do latě*), lokuce předložkové (*delante de - před*), lokuce spojkové (*a fin de que - aby*) atd.

Kolokace jsou chápány jako spojení slov, kde se kombinují komponenty z roviny lexikální. Kolokace se opět z formálního hlediska dělí podle toho, jaké slovní druhy spojují. Mohou se spojit slovesa s podstatnými jmény (*tomar decisión – rozhodnout se*), podstatná jména s přídavnými jmény (*fuentes fidedigna – důvěryhodný zdroj*), dvě podstatná jména (*pueblo fantasma – město duchů*), dvě podstatná jména pomocí předložky (*diente de ajo – stroužek česneku*), slovesa a příslovce (*llorar amargamente – hořce plakat*), příslovce a přídavného jména (*estrechamente lindo - pevně svázaný*). Jak vidíme,

kolokace jsou pro nás na rozdíl od lokucí významově průhledné, dají se rozdělit na jednotlivé komponenty.

Dále je možno frazeologismy klasifikovat „*podle typů či podle okruhů, které plní funkci tertia comparationis, tzn. předmětu či situace, ke které se přirovnává.*“³³ Frazeologické jednotky se tak dělí na somatické, jejichž sémantickým základem jsou části těla, faunické (zvířecí), frazeologické jednotky vztahující se ke společenskému životu a na frazeologické jednotky, jejichž sémantickým základem jsou obecné pojmy, např. číslice.³⁴

³³ Straková, V.: K překládání frazeologie. In Kufnerová, Z.; Skoumalová, Z.: *Překládání a čeština*. Nakladatelství H a H, Jinočany 1994, s.88.

³⁴ Dubský, J.: *Základy španělské lexikologie pro překladaatele a tlumočníky*. Univerzity Karlova v Praze, Praha 1989, s.135.

5. Sociopragmatická neekvivalence

Upozorníme ještě na jeden typ neekvivalence, a to na neekvivalenci sociopragmatickou. Pragmatika se zabývá řečovými akty (promluvami a výpověďmi). Mluvčí, který něco říká, tím obvykle také sleduje určitý záměr. Mluvčí získává určité návyky ve společnosti, v které vyrůstá a kde žije, ale existují rozdíly mezi hodnotami přijímanými v různých společnostech. To, co je v jedné společnosti povoleno, je jinde vnímáno jako nepřipustné. U žáků se objevují chyby sociopragmatické, které vycházejí z neznalosti norem, kterými se řídí rodilý mluvčí cizího jazyka. Často se v písemných projevech žáků objevuje chyba *yo y mi familia*, ale španělský rodilý mluvčí by správně použil *mi familia y yo*. Dalo by se říci, že Španělé jsou zdvořilejší a dávají před sebou samými přednost ostatním členům rodiny.

Jako další příklad si můžeme uvést rozdíly v distribuci a použití pozdravů. Pozdravy se ve španělštině na rozdíl od češtiny používají v množném čísle, ale jinak si z hlediska lexikální struktury v obou jazycích odpovídají (*Dobry den!* – *¡Buenos días!*, *Dobré odpoledne!* – *¡Buenas tardes!*, *Dobry večer!* – *¡Buenas noches!*, *¡Hola!* – *Ahoj!*). Liší se však v použití. V Čechách se používá *Dobry den!* jako hlavní pozdrav během celého dne. Ve Španělsku je užití pozdravu *Buenos días!* omezeno na dopoledne a odpoledne se užívá pozdravu *¡Buenas tardes!*. Večer zhruba po 20 hodině se používá ve významu *Dobry večer!* pozdrav *¡Buenas noche!*, který tedy neodpovídá našemu přání na dobrou noc. *¡Buenos días!* v sobě také zahrnuje přání dobrého rána, které je v češtině vyjádřeno samostatnou lexikální jednotkou *Dobré ráno!*. Pozdrav *¡Hola!* odpovídá českému *Ahoj!*, ale pouze při setkání, při loučení se ve španělštině užívá *¡Adiós!*, nebo předložka *hasta*, která se doplní určením příštího setkání např. *¡Hasta la tarde!*

Zcela specifickou oblast pak tvoří například distribuce tykání či vykání. Vykání samo o sobě má ve španělštině samostatné tvary, v češtině, pokud někomu vykáme, použijeme zájmeno *vy* a druhou osobu množného čísla. Ve španělštině však existují zvláštní zájmena pro vykání. Musíme si uvědomit, na koho se obracíme. Pro vykání jedné osobě se používá zájmeno *usted/Ud.*, *Vd.*, které se pojí se třetí osobou jednotného čísla. Pro vykání více osobám ve španělštině existuje zájmeno *ustedes/Uds.*, *Vds.*, které se analogicky pojí se třetí osobou množného čísla.

Jako v češtině tykají i ve španělštině dospělí dětem, a děti vykají dospělým. Ale mezi dospělými už je situace složitější. Obecně si Španělé tykají více než Češi, často od prvního setkání. Není také neobvyklé, že si tykají podřízení s nadřízenými a studenti

s profesory. K vykání se obvykle uchylují, pokud se obrací na osobu výrazně starší nebo na osobu, která je ve společnosti považována za významnější, má vyšší společenské postavení.

Při zdravení také není striktně vymezen rozdíl mezi tykáním a vykáním. Přátelé se mohou pozdravit *¡Hola!* i *¡Buenos días!*. Naopak lidé, kteří se neznají, se mohou pozdravit *¡Hola!*.

II. Praktická část

1. Obecné informace

1.1 Vymezení zkoumaného vzorku slovní zásoby

Za vzorek slovní zásoby, který budeme z hlediska výskytu lexikálních neekvivalencí v rámci praktické části diplomové práce analyzovat, jsme si zvolili slovní zásobu obsaženou v učebnicích španělštiny *Aventura 1*, *Aventura 2*, *Nuevo Ven 1 a Nuevo Ven 2 (prvních 8 lekcí)*. Jedná se o základní španělskou slovní zásobu odpovídající rozsahu učiva na druhém stupni základního vzdělávání, případně na středoškolském stupni, tedy do výše úrovně B1-. Zmíněné učebnice jsme si zvolili ze dvou důvodů. Jednak patří k nejpoužívanějším učebnicím španělského jazyka na našich školách, jednak s nimi pracují studenti, u kterých jsme identifikovali chyby na základě interference způsobené lexikální neekvivalencí.

Španělština bývá tradičně vyučována jako druhý cizí jazyk na středních školách nebo víceletých gymnáziích. Na základních školách se začíná s výukou angličtiny ve třetí třídě a druhý cizí jazyk žáci přibírají nejpozději v osmé třídě. Vzhledem ke skutečnosti, že španělština bývá na českých základních školách nabízena sporadicky, jako vzorek studentů pro naši práci nám posloužili studenti víceletého Gymnázia Františka Hajdy v Ostravě a studenti Biskupského gymnázia v Českých Budějovicích. Jednotlivé chyby v lexikálním plánu jazyka způsobené interferencí mateřského jazyka jsme si zaznamenávali během průběžné a souvislé pedagogické praxe. Některé z nich jsme následně také identifikovali v písemných projevech studentů zmíněných škol. Studenti se vzhledem k dosažené úrovni znalosti cizího jazyka, v našem případě španělštiny, pohybovali podle deskriptorů Společného evropského referenčního rámce v rozmezí A1-B1-.

1.2 Lexikální a sémantická kompetence podle SERR³⁵ (A1-B1-)

V rámci lexikální kompetence studenti získávají znalosti o lexikálních jednotkách, které tvoří slovní zásobu cizího jazyka, a učí se je správně používat. Z hlediska významu si osvojují autosémantické³⁶ a synsémantické lexikální jednotky³⁷ (gramatická slova) a

³⁵ <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>.

³⁶ Autosémantika jsou plnovýznamová slova jakožto nositelé lexikálního významu.

z hlediska formy ustálená slovní spojení, která se skládají z více slov, a jednoslovná pojmenování. Za autosémantika se tradičně považují 4 základní slovní druhy (podstatná jména, přídavná jména, slovesa a příslovce). Mezi gramatická slova patří členy, kvantifikátory, osobní zájmena, ukazovací zájmena, tázací a vztažná zájmena, přivlastňovací zájmena, předložky, pomocná slovesa, spojky a částice. Mezi ustálená slovní spojení patří ustálená větná spojení (pozdravy, přísloví), idiomy, přirovnání; ustálené větné rámce, ustálené fráze a ustálené kolokace.

1.2.1 Rozsah slovní zásoby podle jednotlivých deskriptorů A1-B1-³⁸

A1 Ovládá izolované lexikální jednotky a fráze, které se vztahují ke konkrétním situacím.

A2- Osvojil si takovou slovní zásobu, aby byl schopen vyjádřit základní komunikativní potřeby.

A2 Osvojil si slovní zásobu v rámci známých situací a témat potřebnou v běžné každodenní komunikaci.

B1- Osvojil si slovní zásobu týkající se témat každodenního života, jako jsou rodina, zájmy, práce, cestování a aktuální události.

1.2.2 Ovládání slovní zásoby A1-B1-

A1 Deskriptor není k dispozici.

A2 Ovládá slovní zásobu, kterou potřebuje, aby mohl vyjádřit konkrétní každodenní potřeby.

B1- Základní slovní zásobu ovládá na dobré úrovni, ale objevují se závažné chyby, pokud se snaží mluvit o neznámých tématech a situacích nebo se snaží vyjádřit komplikovanější myšlenku.

³⁷ Syntaktika jsou slova patřící k některému gramatickému slovnímu druhu, která slouží k vyjadřování vztahů mezi autosémantikami.

³⁸ Převzato ze Společného evropského referenčního rámce pro jazyky zveřejněném na stránkách Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy. <http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

S lexikální kompetencí úzce souvisí kompetence sémantická, je od ní neoddělitelná, protože lexikální jednotky jsou hlavními nositeli významu. Z hlediska sémantické kompetence si všímáme hlavně smysluplného spojování lexikálních jednotek do vyšších celků, správného tvoření kolokací a výběru vhodných ekvivalentů.

1.3 Tematické okruhy slovní zásoby zvolených učebnic

V učebnicích *Aventura 1 a Nuevo Ven 1*, po jejichž nastudování žáci dosahují úrovně znalostí cizího jazyka A1-A2 (uživatel základů jazyka), se studenti setkávají se slovní zásobou, která jim slouží k vyjádření základních údajů o sobě samém (národnost, povolání, bydliště). Seznamují se se slovíčky, pomocí kterých mohou popsat dům nebo byt, přátele nebo rodinné příslušníky, a to jak jejich vzhled, tak charakterové vlastnosti. Učí se pojmenovat základní potraviny, dopravní prostředky, věci používané v domácnosti, oblečení, barvy, volnočasové aktivity, sporty, městské veřejné budovy, části lidského těla. Dále si osvojují slovní zásobu, která se týká počasí, lidského zdraví a duševního rozpoložení.

Z hlediska sociokulturního se seznamují s názvy některých typických španělských i jihoamerických jídel, některých svátků, španělských autonomních oblastí a oficiálních jazyků, slovní zásobu spojenou se stolováním v restauraci. V rámci jednotlivých lekcí si také mohou přečíst články informující o turisticky zajímavých místech jak ve Španělsku, tak v Jižní Americe.

V rámci sociolingvistické kompetence se učí pozdravy, formální stupeň zdvořilosti (vykání) a seznamují se s příjmeními ve španělsky hovořících zemích.

Po absolvování učebnic *Aventura 2 a Nuevo Ven 2 (1-8 lekce)* se studenti pohybují na hranici dosažených znalostí mezi úrovněmi A2+ a B1-. Studenti si logicky prohlubují znalosti v oblasti slovní zásoby již do určité míry osvojených tematických celků, ale samozřejmě se také seznamují s tématy novými. Učí se napsat životopis, poznávají úřední dokumenty používané ve španělsky mluvících zemích. Rozšiřují si slovní zásobu v rámci těchto tematických celků (domácí práce, cestování a plánování cesty – fráze spojené s rezervací hotelu, hotelové služby, vaření a kuchařské recepty, sporty, zaměstnání, životní prostředí, zdraví – zdravotní potíže, léky a léčebné prostředky).

Z hlediska sociokulturního si prohlubují znalosti v oblasti reálií a společenského života latinskoamerických zemí.

Vzhledem k tomu, že okruhy slovní zásoby v učebnicích *Aventura 1*, *Aventura 2*, *Nuevo Ven 1* a *Nuevo Ven 2 (1 – 8 lekce)* odpovídají požadavkům *Společného evropského referenčního rámce pro jazyky*, se slovní zásoba zmíněných učebnic podstatně neliší. Hlavní rozdíl mezi učebnicemi spočívá v zaměření na cílovou skupinu, pro kterou jsou vytvořeny. Zatímco *Aventura* je koncipována jako učebnice pro středoškolské studenty, učebnice řady *Nuevo Ven* jsou určeny studentům dospělým. Právě proto jsou v některých aspektech slovní zásoby mezi učebnicemi drobné rozdíly. Slovní zásoba druhé lekce *Aventura 1* je věnována školnímu prostředí. Student si osvojuje slovíčka typu tabule (*pizarra, f*), houba na tabuli (*borrador, m*), batoh (*mochila, f*). V prvních lekcích učebnice *Nuevo Ven 1* se recipient naopak setkává s otázkami, které jsou určeny dospělým příjemcům. Například *¿Cuándo terminaste los estudios?*, *¿Estás casado?*, *¿Dónde trabajas?* (Kdy jsi ukončil studia?, Jsi ženatý? Kde pracuješ?). Z hlediska grafického ztvárnění je samozřejmě učebnice *Aventura* pro studenty ve věkovém rozmezí 12-18 let také zajímavější.

2. Analýza zvoleného vzorku slovní zásoby

Vzhledem ke skutečnosti, že je jazyk komplexní systém a jednotlivé jazykové plány (fonetický, morfologický, syntaktický a lexikální) od sebe nelze striktně oddělit, nebudeme si všimnout pouze izolovaných lexikálních jednotek, ale v některých případech také jejich morfologických kategorií, vázanosti na předložku a zapojení do kontextu. Zajímá nás budou zejména autosémantické lexikální jednotky, za které jsou považována substantiva, adjektiva, verba a adverbia. Zmíněné slovní druhy tvoří základ lexikonu a jsou tudíž nejpočetnější. Jak uvádí Čermák 2010:(164) „v češtině jich je téměř 99% všech jednoslovných lexémů.“³⁹ Ze synsémantik (gramatických slov) se budeme podrobněji věnovat španělskému polysémickému výrazu *que/qué* a jeho překladům do češtiny a některým předložkám, a to zejména v rámci ustálených spojení.

Při klasifikaci konkrétních případů lexikálních nekvivalencí budeme vycházet z kritérií, která jsme si stanovili v teoretické části, ale vzhledem k tomu, že určit přesný typ lexikální nekvivalence je u některých jevů problematické, protože zasahují do více kategorií, rozhodli jsme se pro následující uspořádání praktické části.

Samostatné podkapitoly věnujeme některým zvláště problematickým jevům, jako jsou: asymetrický vztah mezi českým slovesem *být* na jedné straně a španělskými slovesy *ser/estar/hay* na straně druhé, slovesům pohybu *ir, venir, llegar* a jejich překladům do češtiny, rozdílům mezi slovesy *llevar, traer* a jejich českými protějšky, lexikálními lakuně *téšit se* a kulturním konceptům.

Ostatní lexikální jednotky, které jsou z hlediska lexikální nekvivalence mezi češtinou a španělštinou problematické, budeme řadit podle abecedy. Ke každé z nich vždy uvedeme stručný komentář. V případě divergence, kdy jedné lexikální jednotce mateřského jazyka odpovídá několik lexikálních jednotek jazyka cizího, uvedeme všechny lexémy najednou. Abecedně budou řazeny podle té lexikální jednotky, jejíž začínající písmeno se nachází nejbližší začátku abecedy.

U některých jevů si také všimneme spojení s předložkou nebo ustáleného spojení, které studentům může činit problémy.

Pozornost věnujeme také některým problematickým lexikálním jednotkám, v jejichž použití se často chybuje, přestože tyto chyby nepravě z lexikální nekvivalence

³⁹ Čermák, F.: *Lexikon a sémantika*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010, s. 164.

mezi češtinou a španělštinou. Výskyt nesprávně vytvořených konstrukcí pomocí těchto lexémů je však tak markantní, že nám připadá vhodné na ně upozornit. Například slovesa *buscar* ("hledat") a *encontrar* ("najít") a jejich použití v kontextu.

2.1 Sloveso *být/ser, estar, hay*

Českému slovesu *být* odpovídají ve španělštině slovesa tři: *ser, estar, hay*. Při použití v kontextu se ale vzájemně liší. Z hlediska typu neekvivalence se jedná o asymetrii mezi lexémy mateřského a cizího jazyka. Konkrétně jde o divergenci, kdy jedné lexikální jednotce mateřského jazyka odpovídá větší počet lexikálních jednotek jazyka cizího. Co do významu se mezi sebou samozřejmě také liší. České sloveso *být* ve svém sémantickém poli zahrnuje významy španělských sloves *ser, estar, hay*.

Ekvivalenty českého slovesa *být* bývají tradičně charakterizovány následujícím způsobem.

Ser

Sloveso *ser* se používá pro určení identity, původu, povolání, trvalých vlastností, hodin, a vlastnických vztahů. Také se používá pro určení doby a místa konání určité události.

Estar

Pomocí slovesa *estar* vyjadřujeme, kde se nachází konkrétní osoba, věc a místo. Slouží také k vyjádření zdravotního stavu, a přechodných stavů, vlastností a nálad.

Hay

Hay je neměnný tvar slovesa *haber*, který se používá v přítomném čase pouze v tomto tvaru. Pomocí slovesa *hay* ve významu *je, jsou* vyjadřujeme existenci blíže neurčených osob, věcí a jevů.

2.1.1 Spojení *ser* a *estar* s přídavnými jmény

Spojením přídavného jména se slovesem *ser* se vyjadřují trvalé vlastnosti.

Spojením přídavného jména se slovesem *estar* se vyjadřují stavy, ve kterých se někdo nebo něco nachází výsledkem předchozího děje. Např. *el vaso está roto – sklenice je*

rozbitá (= "někdo ji rozbil"). Mluvíme-li o osobách, přídavná jména pojící se se slovesem *estar* popisují duševní a fyzické stavy.

Některá přídavná jména se pojí výlučně se slovesem *ser* nebo *estar*.

Ser - *posible, útil, necesario, potable, igual, independiente, inteligente, lógico...*

Estar - *enfermo, enamorado, prohibido, preocupado, borracho, casado, muerto, de buen/mal humor*

Velké množství přídavných jmen se může pojit, jak se slovesem *ser*, tak se slovesem *estar*. Podle toho, s kterým slovesem se přídavné jméno pojí, rozlišujeme, zda se jedná o trvalou charakteristiku nebo okamžitý stav. Např. *Lola es una mujer alegre pero hoy está triste*. - *Lola je veselá žena, ale dnes je smutná*. (*es alegre* – trvalá vlastnost, *está triste* – momentální stav).

Některá přídavná jména mění význam v závislosti na spojení se slovesem *ser* nebo *estar*. Např. viz tabulka

Ser	Estar
Es listo-chytrý	Está listo – připravený
Es despierto – bystrý	Está despierto – probuzený
Es rico-bohatý	Está rico – chutný
Es aburrido - nudný	Está aburrido - znuďený
Es bueno – hodný	Está bueno – zdravý
Es malo – zlobivý	Está malo – nemocný
Es moreno – tmavovlasý	Está moreno – opálený

2.1.2 Rozdíl v užití mezi slovesy *estar* a *hay*

Ve významu *být, vyskytovat se, nacházet se* se slovesa *estar* a *hay* shodují. Jejich použití v kontextu je však rozdílné.

Estar

Estar se používá ve spojení s určitými nebo blíže určenými věcmi.

Haber

Naopak *haber* se používá ve spojení s neurčitými, blíže neurčenými nebo dosud nejmenovanými osobami či věcmi.

2.2 Slovesa pohybu *jít, jet a přijít, přijet/ir, venir, llegar*

Jako ekvivalenty slovesa *ir* a *venir* se uvádí lexémy *jít, jet* a jejich vidové dvojice *chodit* a *jezdit* a *přijít* a *přijet*. Mezi lexikálními jednotkami mateřského a cizího jazyka dochází v tomto případě ke konvergenci. Jedné lexikální jednotce cizího jazyka *ir* odpovídá větší počet lexémů jazyka mateřského (*jít, jet, chodit, jezdit*). České ekvivalenty španělského slovesa *ir* mají omezenější významový rozsah a specifitější významový obsah. České slovesa *jet/jít* a *přijet/přijít* jsou specifitější, protože ve svém významovém poli obsahují navíc informaci o prostředku, kterým je pohyb realizován. V případě sloves *jet, přijet, jezdit* se jedná o dopravní prostředek, v případě sloves *jít, přijít* se jedná o chůzi pěšky. Španělské sloveso *ir* takovou informaci neobsahuje a musí být doplněno prostředkem, kterým se pohyb realizuje *ir en coche – jet autem, ir en autobús – jet autobusem, ir a pie/andando – jít pěšky*.

Španělská slovesa *ir* a *venir* ale zase na rozdíl od českých sloves *jít, jet, přijít, přijet* obsahují informaci o směru pohybu. Sloveso *ir* označuje pohyb směrem od mluvčího, sloveso *venir* naopak označuje směr pohybu k mluvčímu. Vzhledem k těmto skutečnostem se mohou vyskytnout věty, v kterých českým slovesům *přijít/přijet* odpovídá španělské *ir*.

Čeští studenti pod vlivem interference mateřského jazyka často chybují a větu *Jde od Petra* překládají nesprávně jako **Va de la casa de Pedro*. Automaticky použijí sloveso *ir* a neuvědomují si, že směr pohybu je realizován směrem k mluvčímu a musí být užito sloveso *venir*: *Viene de la casa de Pedro*. Obdobný problém nastává, pokud mají přeložit větu *Nemůžu k tobě přijít*. Opět pod vlivem interference mateřského jazyka zvolí nesprávně sloveso *venir* a větu přeloží chybně jako **No puedo venir a tu casa*. Neberou v potaz, že pohyb je realizován směrem od mluvčího a správně by tedy měli užít sloveso *ir*: *No puedo ir a tu casa*.

Sloveso *přijít* se ale také může přeložit slovesem *llegar*. Sloveso *llegar* na rozdíl od slovesa *venir* označuje ukončení pohybu (okamžik příchodu). Větu *Přijdu v 8* (ve smyslu

"dorazím") přeložíme jako *Voy a llegar/llego/llegaré a las ocho*. Zajímá nás doba, kdy dojde k ukončení pohybu, proto použijeme sloveso *llegar*. Při rozlišení v použití mezi *venir* a *llegar* záleží na místě, kde se nachází mluvčí. Pokud se nachází v místě, kam chce, aby recipient dorazil, použije větu *Puedes venir a mi casa - Můžeš ke mně přijít*. Pokud se ale chce sejít na místě, kam ještě nedorazil, použije větu *¿Puedes llegar al café Concha? - Můžeš přijít do kavárny Concha?*

Slovní spojení *jezdit na koni* nebo *jezdit na kole* se do španělštiny může přeložit také pomocí slovesa *montar*: *montar a caballo* a *montar en bici*. Pokud chceme říci, že chceme *jet autobusem* nebo *metrem* můžeme v tomto kontextu zvolit sloveso *tomar* nebo *coger*: *tomar el metro*, *coger el autobús*.

2.3 Slovesa přinést, přivést/llevar, traer

Českému slovesu *přinést* ve španělštině odpovídají slovesa dvě: *llevar* a *traer*. Z hlediska typu lexikální neekvivalence se jedná o asymetrii mezi lexikálními jednotkami mateřského a cizího jazyka, konkrétně o divergenci. Význam českého slovesa *přinést* je obecnější a použijeme ho, jak pro vyjádření přesunu objektu směrem k mluvčímu, tak i směrem od něj. Ve španělštině však existuje pro každý z těchto významů samostatné pojmenování. Přesun objektu k mluvčímu se vyjadřuje slovesem *traer*, směrem od mluvčího slovesem *llevar*. Např. *¿Quieres que te lleve la comida? - Chceš, abych ti přinesl oběd? – Sí, quiero que me la traigas - Ano, chci, abys mi ho přinesl*.

Studenti často opomíjejí pragmatický aspekt a nerozlišují mezi použitím sloves *traer* a *llevar* v kontextu.

2.4 Lexikální lakuna *téšit se*

Přestože španělština disponuje rozsáhlým repertoárem sloves, pomocí kterých se vyjadřuje duševní rozpoložení, city a pocity (*verbos de sentimiento*), lexikální jednotku pro vyjádření radostného očekávání na něco, co teprve v budoucnu nastane, nemá.

Problematice překlada slovesa *tešit se na* se věnují Olga Macíková a Ludmila Mlýnková v prvním díle učebnice současné španělštiny⁴⁰ a uvádějí některé opisné vazby, které nám v určitém kontextu mohou pomoci lexikální lakunu nahradit.

1. *Hacerse ilusión*

Eso me hace tanta ilusión. – Velice se na to těším.

2. *Esperar con ilusión*

Espero con ilusión a mi marido. – Těším se na svého manžela.

3. *Ilusionarse*

Me ilusiona mucho pensar en las vacaciones. - Těším se na prázdniny.

4. *Tener ganas de + inf.*

Tengo ganas de que termine sus estudios. - Těším se, až dostuduje.

5. *Disfrutar + gerundio*

Disfruto pensando en el viaje a Italia. – Těším se na cestu do Itálie.

Přestože jsou zmíněné vazby použitelné, neodrážejí přesný význam slovesa *tešit se na*. U opisných vazeb *hacerse ilusión*, *esperar con ilusión* a *ilusionarse* chybí aspekt radosti a u vazeb *tener ganas de + INF* a *disfrutar de + GER* chybí aspekt očekávání.

2.5 Kulturní koncepty ve výuce

Kulturní koncepty tvoří ryze specifickou část slovní zásoby jednotlivých jazyků. Jedná se o zeměpisné názvy, názvy jídel, svátků, institucí, kulturních zařízení, atd. Vlivem kontaktů mezi lidmi jednotlivých národů přechází řada kulturních konceptů jednoho jazyka do zkušenosti uživatelů jazyka druhého. Při poznání kulturních konceptů dochází nejen k rozšíření slovní zásoby daného jazyka, ale také k obohacení kulturního povědomí o nové koncepty. Španělská slova jako *toreador*, *poncho*, *siesta*, *fiesta*, *rodeo*, *gaucho*, *tequila*, *maté*, *pasodoble*, *flamenco*, *tortilla* v našem prostředí zdomácněla a stala se součástí slovní zásoby češtiny. Nemusíme je proto nijak vysvětlovat, protože jejich význam je většině českých rodilých mluvčích znám.

Pokud bychom kulturní koncepty rozdělovali do tematických celků, nejpočetnější skupiny by tvořily zeměpisné názvy a pojmenování jídel, společenských událostí a svátků.

Nyní si uvedeme několik příkladů ze specificky kulturní oblasti slovní zásoby španělštiny.

⁴⁰ Macíková, O., Mlýnková, L.: *Učebnice současné španělštiny. 1. Díl*. Computer Press, Brno 2010, s. 318.

Názvy jídel

Cocido – pokrm z masa, brambor a cizrny. Obvykle se přidává nějaký druh uzeniny a vše se vaří společně, aby se propojily chutě jednotlivých potravin.

Enchiladas – tortily plněné masem a pálivými papričkami. Původem z mexické kuchyně.

Gazpacho – studená zeleninová polévka původem z Andalusie z rajčat, paprik, okurek, ochucená česnekem, solí a olivovým olejem.

Guacamole – pasta ze zralého avokáda, do které se přidává nakrájená cibule, rajče, česnek a zelená chilli paprička.

Manchego - speciální sýr, který se vyrábí v oblasti Castilla La Mancha.

Tapas – jsou „chut'ovky“, malé porce jídla, které se podávají k pivu nebo vínu obvykle mezi hlavními jídly dne, obědem a večeří. Můžou to být olivy, šunka, sýry, tortilla, smažené kalamáry, grilovaná zelenina, atd. Obvykle si skupinka přátel objedná několik druhů tapas na talířcích a každý si bere podle své chuti. Odtud vzniklo spojení *ir de tapas* – „zajít si na tapas“.

Řada pokrmů se může lišit ve složení, pokud se vaří na více místech ve Španělsku nebo Latinské Ameriky. V Čechách také existuje řada způsobů jak připravit svíčkovou omáčku nebo knedlíky (houskové, kynuté). Je třeba upozornit na drobné odlišnosti, ale přenést správně základní koncept.

Svátky

Procesiones – procesí jsou náboženské oslavy a slaví se ve Španělsku i ostatních španělsky mluvících zemích během Velikonoc. Procesí putují z menších kostelů do hlavní katedrály a zase zpět a nesou *Pasos* – nosítka se sochou Krista nebo jiných Biblických postav v životní velikosti.

Fallas – se slaví ve Valencii. Přípravují se „paňáci“ a loutky *fallas* (odtud název svátku) vyrobené z kartonu a dřeva, které představují známé osobnosti a mají být humornou satirou na současné problémy. 19. března na svátek Josefa se *fallas* pálí. Svátek má očistný charakter, oheň symbolizuje, že se pálí vše staré, aby byl umožněn zrod nového. V Čechách má podobný smysl vynášení smrtky, morany, která se také pálí, nebo hází do vody, aby byla zažehnána zima. S přicházejícím jarem se čeká na zrod nového života. Tělo

smrtky, na něž se navléká dívčí košile, obvykle tvoří dřevěná hůl obalená hadry a slámou. Maluje se jí obličej a celá postava se zdobí pentlemi.

San Fermín – se slaví 6. – 14. července v Pamploně, na počest svatého Fermína. Slavné jsou především *encierros*, během kterých jsou do ulic vpuštěni býci, aby pronásledovali několikasetmetrový dav běžících mužů.

Osvojování kulturně specifické slovní zásoby studentům při výuce obvykle nepůsobí problémy, naopak je vítáno, protože zpestřuje hodinu a přibližuje žákům kulturu země, jejichž jazyk se učí, a proto působí motivačně. Problém nastává, pokud není kulturní koncept dobře a správně vysvětlen, nebo pokud se snažíme o jeho překlad. Např. španělské podstatné jméno *el patio* bývá nesprávně překládáno jako *dvorek*, ale představa českého dvorku je diametrálně odlišná od významu kulturního konceptu *patio*. Jedná se o místo odpočinku, plné zeleně, s fontánou a uzavřené v prostoru mezi domy. Ani obvyklý překlad španělského slova *el flan* jako *pudink* není přesný. *Flan* je sladký dezert z vajec, mléka a cukru, který se připravuje ve vodní lázni a bývá obvykle ozdoben karamelovým přelivem.

2.6 Ostatní problematické lexikální jednotky

Actuar, jugar, tocar/hrát

Českému slovesu *hrát* ve španělštině odpovídá větší počet lexikálních jednotek, které se liší užitím v konkrétním kontextu. Pokud chceme vyjádřit, že si děti hrají mezi sebou, provozují sportovní aktivity nebo hrají stolní hry, použijeme sloveso *jugar*. Například *jugar al fútbol*, *jugar a las cartas* – *hrát fotbal*, *hrát karty*. V případě hry na hudební nástroj nebo výhry v loterii však zvolíme sloveso *tocar*. Například *tocar el violín* – *hrát na housle*, *me ha tocado la lotería* – *vyhrál jsem v loterii*. Mluvíme-li o divadle a hereckém výkonu disponuje španělština dalším specifickým slovesem *actuar* a – jedná-li se o roli hlavní - ještě specifičtější slovesem *protagonizar*. České sloveso *hrát* je obecnější, má větší významový rozsah. Jedná se o asymetrii mezi lexikálními jednotkami mateřského a cizího jazyka, konkrétně o divergenci.

Aprender, enseñar/učit se, učit

Dvojice *aprender* a *enseñar* odpovídá v češtině slovesům *učit se* a *učit* (někoho). Rozdíl je mezi původci děje, kteří ho vykonávají. Zvratné *učit se*, znamená, že někdo získává

vědomosti vlastním úsilím na rozdíl od nezvratného slovesa *učit*, kdy někdo někoho vzdělává. Větu *Žáci se učí trpný rod* tedy přeložíme jako *Los alumnos aprenden la voz pasiva* a otázku *Kdo tě to naučil?* jako *¿Quién te lo ha enseñado?*. Dvěma různými španělským slovesům v češtině také odpovídají dvě různá slovesa. Avšak zatímco v češtině se po formální stránce liší pouze ve zvrtnosti, ve španělštině se jedná o dva formálně naprosto odlišné lexémy. Španělské sloveso *aprender* je navíc na rozdíl od českého zvrtného slovesa *učit se* nezvratné. Vzhledem k těmto skutečnostem mají studenti často tendenci používat pouze sloveso *aprender* a tvoří nesprávné konstrukce typu **El profesor aprende a los alumnos*.

Asignatura, f, objeto, m/předmět

Podstatné jméno *předmět* ve významu věci do španělštiny přeložíme lexémem *el objeto*. Ale pokud mluvíme o předmětu ve významu učebního předmětu, musíme použít lexém *la asignatura*. Z hlediska typu neekvivalence se jedná o divergenci, kdy jedné lexikální jednotce v mateřském jazyce odpovídá větší počet lexémů jazyka cizího.

Autógrafo, m/autogram

Pokud chce student říci, že sbírá autogramy známých osobností, měl by správně použít lexém *autógrafo*. *Colección autógrafos de futbolistas - Sbíráám autogramy fotbalistů*. Pod vlivem interference mateřského jazyka však často automaticky a nesprávně používá lexém **autograma*. Slovník zveřejněný na stránkách Španělské královské akademie⁴¹ lexémem *autograma* vůbec nedisponuje. Ve *Velkém španělsko-českém slovníku*, sestaveném pod vedením Josefa Dubského,⁴² je výraz *el autograma* přeložen jako *vlastnoruční podpis*. Internacionalismus *autograf* se v češtině používá pouze ve významu rukopisu, nebo díla napsaného vlastní rukou. Z hlediska typu lexikální neekvivalence se jedná o "falso amigo".

⁴¹ www.rae.es

⁴² Dubský, Josef, *Velký španělsko-český slovník*. I.díl, A—H, Praha, Academia, 1999; Dubský, Josef, *Velký španělsko-český slovník*. II.díl, I-Z, Praha, Academia, 1999.

Bicicleta, f/kolo

Při použití podstatného jména *la bicicleta* se obvykle v gramatické kategorii rodu nechybuje, ale pokud žáci použijí jeho zkrácenou podobu *la bici* chybují poměrně často. Zejména pokud spojují zkrácené podstatné jméno s přídavným jménem nebo číslovkou tvoří nesprávné konstrukce typu **mi primer bici*. Jedná se o formální lexikální neekvivalenci, kdy si podstatná jména dvou jazyků neodpovídají v gramatické kategorii rodu.

Billete, m, entrada, f/lístek, vstupenka

Rozsahy významu španělského podstatného jména *el billete* a jemu odpovídajícího českého ekvivalentu *lístek* se liší. Na rozdíl od češtiny, kde lexém *lístek* běžně užíváme nejen ve smyslu jízdenky do dopravního prostředku, ale i ve smyslu vstupenky do kina, do divadla nebo na kulturní akci, ve španělštině musíme v tomto kontextu zvolit specifický lexém *la entrada*. Pod vlivem interference mateřského jazyka způsobené různým rozsahem významových polí zmíněných lexémů v obou jazycích studenti často chybují a užívají podstatné jméno *billete* i v kontextu, kde by měli správně užít lexém *entrada*. **Mañana vamos con Juan al cine. Voy a comprar los billetes*. Z hlediska typu lexikální neekvivalence se jedná o asymetrický vztah mezi rozsahy významů lexikální jednotky v mateřském a cizím jazyce. Španělský lexém *billete* v sobě na rozdíl od českého *lístku* zahrnuje také význam "bankovka".

Bonito-guapo-lindo/hezký

Ekvivalenty českého přídavného jména *hezký* jsou ve španělštině přídavná jména *bonito*, *guapo* a *lindo*. Liší se však v distribuci. Přídavné jméno *guapo* můžeme použít pouze ve spojení s osobami. Např. *una mujer guapa – hezká žena*.

Botas, f, zapatos, m/ vysoké boty, boty

Internacionalismus *bota* má v češtině obecnější charakter než v ostatních jazycích. Používá se na rozdíl od španělštiny a angličtiny pro označení různých typů bot. Českému obecnému

pojmenování *bota* ve španělštině odpovídá lexém *el zapato* a v angličtině *shoe*. Správným ekvivalentem pro španělské podstatné jméno *la bota* a anglické *boot* je v češtině lexikální jednotka *vysoká bota (kozačka, holínka)*. Z hlediska typu lexikální neekivalence se jedná o "*falso amigo*".

Bufete, m/advokátní kancelář

Mezijazykové paronymum mezi češtinou a španělštinou. Český student pod vlivem formální podobnosti mezi španělskou lexikální jednotkou *el bufete* a českým lexémem *bufet* přisuzuje španělskému lexému nesprávně stejný význam, jako má formálně podobná lexikální jednotka v jeho mateřském jazyce. Španělský lexém *el bufete* významově odpovídá českému lexému *advokátní kancelář*,⁴³ nikoli podstatnému jménu *bufet* ve významu místa ke stravování. Tomu by naopak odpovídal lexém *bufé*.⁴⁴

Buscar, encontrar/hledat, najít

Rozdíl v použití mezi slovesy *buscar* a *encontrar* je zdrojem řady chyb v lexikálním plánu jazyka i přesto, že pro ně v mateřském jazyce studentů existují ekvivalenty. Sloveso *buscar* odpovídá českému nedokonavému slovesu *hledat* a používá se, pokud chceme vyjádřit, že se jedná o dlouhodobější aktivitu. Sloveso *encontrar*, které významově odpovídá českému dokonavému slovesu *najít*, ale znamená, že už jsme vynaložili určité úsilí, abychom dosáhli určitého výsledku. Může se jednat o nalezení věci, osoby, atp. Studenti často českou větu *Je těžké najít si práci* překládají do španělštiny chybně pomocí slovesa *buscar*:
**Es difícil buscar el trabajo.*

Cambiar/měnit, měnit se

Španělskému lexému *cambiar* v češtině odpovídají lexémy dva *měnit* a *měnit se*. Větu *Tohle mění situaci* překládají čeští studenti správně jako *Eso cambia la situación*. Problém nastává v okamžiku, kdy nezvratnému španělskému slovesu *cambiar* odpovídá v češtině

⁴³ " Estudio o despacho de un abogado" (*Diccionario de la lengua española, 21ª edición, www.rae.es*)

⁴⁴ "En estaciones de ferrocarriles y otros sitios, local para tomar refacción ligera" (*Diccionario de la lengua española, 21ª edición, www.rae.es*)

sloveso zvrtné *mēnit se*. Český student pod vlivem interference mateřského jazyka často chybuje a větu *Časy se mění* překládá nesprávně jako **Los tiempos se cambian*. Ale v tomto případě se nejedná pouze o formální neekvivalenci, kdy by význam lexikální jednotky zůstal zachován. Ve španělštině totiž zvrtná forma *cambiarse* nabývá významu *převléknout se* nebo *přestěhovat se*.

Casa, f/dům

České věty *Jdu k Petrovi* a *Dorazili k nám včera* do španělštiny přeložíme jako *Voy a casa de Pedro* a *Ayer llegaron a nuestra casa*. Zatímco v češtině se jako cíl, kam podmět směřuje, může uvést i vlastní jméno nebo zájmeno, ve španělštině je nutné větu doplnit o podstatné jméno *casa*. V češtině zmíněné výpovědi také chápeme ve smyslu, že *jdeme do domu Petra*, ale doplnění věty o podstatné jméno *domu* by bylo redundantní. Pod vlivem interference mateřského jazyka student často chybuje a vytváří ve španělštině věty bez explicitně vyjádřeného podstatného jména *casa* **Voy a Pedro*.

Casarse/oženit se, vdát se

Španělskému slovesu *casarse* v češtině odpovídají ekvivalenty dva *oženit se* a *vdát se*. Na rozdíl od jednoho obecného pojmenování ve španělštině, máme v češtině dvě specifická pojmenování, která se liší použitím v určitém kontextu. Pokud uzavírá manželství muž, tak *se žení*, pokud žena, tak *se vdává*. Z hlediska typu neekvivalence se jedná o asymetrii mezi lexémy, konkrétně o konvergenci, kdy jedné lexikální jednotce cizího jazyka odpovídají dvě lexikální jednotky jazyka mateřského. Lexém *casarse* ve svém významovém poli zahrnuje i významy *oženit se* a *vdát se*, ale na rozdíl od češtiny je nepotřebuje samostatně vyjádřit.

Clase, f/vyučovací hodina, třída

La clase je mnohovýznamové podstatné jméno, které se používá ve významu třída i vyučovací hodina. Větu *Chodí na hodiny angličtiny* správně přeložíme *Va a las clases de inglés*. Pod vlivem interference mateřského jazyka, kde existuje jeden výraz pro označení

hodiny ve smyslu časovém i pro označení *vyučovací hodiny* může student tvořit nesprávné konstrukce typu **Va a las horas de inglés*.

Cuchara, f, cucharada/lžíce

V češtině používáme stejný lexém, pokud pojmenováváme *lžíci* jako součást jídelního příboru i pokud potřebujeme vyjádřit počet lžic z hlediska jejich obsahu. Španělština však disponuje dvěma lexikálními jednotkami s odpovídajícími významy. Podstatné jméno *la cuchara* tedy znamená *lžíce* ve smyslu předmětu a podstatným jménem *la cucharada* se vyjadřuje obsah lžíce. Např. *tres lžíce cukru – tres cucharadas de azúcar*. Analogicky existuje stejný vztah mezi lexémy *la cucharilla* (*lžička-předmět*) a *la cucharadita* (*lžička – obsah*). Opět se jedná o asymetrický vztah mezi lexémy konkrétně o divergenci.

Cumpleaños, m/narozeniny

Podstatné jméno *narozeniny* je v češtině na rozdíl od španělštiny pomnožné. Tato formální neekvivalence bývá zdrojem řady gramatických chyb. Student pod vlivem mateřského jazyka často překládá slovní spojení *moje narozeniny* nesprávně jako **mis cumpleaños*.

Curioso/zvědavý

Internacionalismus *curioso* se do češtiny nepřekládá pouze jako *kuriózní*, ve významu zvláštní, podivuhodný, ale také jako *zvědavý*. Pod vlivem interference mateřského jazyka, která je způsobena formální podobností mezi lexikální jednotkou mateřského jazyka a lexikální jednotkou cizího jazyka, které si však významově zcela neodpovídají, český student překládá španělskou větu *Pablo es curioso* nesprávně jako **Pablo je kuriózní (zvláštní)*. Z hlediska typu lexikální neekvivalence se jedná o "*falso amigo*".

Dato, m/*datum

Dato a *datum* jsou mezijazyková paronyma. Španělský lexém *el dato* a český lexém *datum* si jsou podobné po formální stránce, mají však odlišný význam. Českým ekvivalentem

španělského podstatného jména *el dato* je *údaj*. *Datum* ve smyslu udání doby se do španělštiny překládá podstatným jménem *la fecha*.

V tomto případě však může být interference ještě podpořena negativním působením prvního osvojeného jazyka (angličtiny). Anglickým ekvivalentem českého slova *datum* je totiž *date*.

Demostrar/dokázat, ukázat

Sloveso *demonstrat* má v češtině dva základní významy: 1. vyjadřovat nesouhlas, protestovat 2. názorně předvést, dokázat. Zatímco v druhém významu dochází mezi českou a španělskou lexikální jednotkou ke shodě, v prvním významu nikoli. Vyjádření nesouhlasu se ve španělštině vyjadřuje lexémem *protestar*. *Demostrar* tedy může působit jako "*falso amigo*".

Dieta, f/1.lék. dieta, 2.výživa, způsob stravování

Podstatná jména *dieta* ve španělštině a v češtině jsou po formální stránce stejná. Ve významovém rozsahu se však poněkud liší. Zatímco v češtině je lexém *dieta* užíván pouze ve smyslu redukční diety, nebo diety nařízené lékařem, ve španělštině se používá i pro označení způsobu stravování. Např. *dieta mediterránea* – způsob zdravého stravování, založený na konzumování zeleniny, ryb, olivového oleje a menšího množství masa.

Dinero, m/peníze

Ve španělštině se podstatné jméno *el dinero* používá v jednotném čísle, na rozdíl od češtiny, kde se používá v čísle množném. Pod vlivem interference mateřského jazyka studenti často tvoří gramaticky nesprávný tvar **los dineros*. Jedná se o formální neekvivalenci, nedochází zde ke změně významu.

Durar, tardar /trvat

Studenti často nerozlišují mezi významy sloves *durar* a *tardar* a používají je jako synonyma ve všech kontextech. Proto se pokusíme o stručné vysvětlení.

Pomocí slovesa *tardar* vyjadřujeme, jak dlouho něco někomu trvá. Např. *At' ti to dluho netrvá.* - *¡Que no tardes mucho!*, *Obvykle mi to trvá třicet minut.* - *Normalmente, tardo treinta minutos.* Pokud sloveso doplníme o konkrétní aktivitu, která nám trvá po určitou dobu použijeme slovesnou vazbu **tardar en + INF**, např. *Trvá mi dvacet minut než dorazím do školy* - *Tardo veinte minutos en llegar a la escuela.* Zatímco čeština má neosobní vazbu *trvá mi/ti* ve španělštině je vazba osobní *tardo en*.

Pokud ale chceme vyjádřit, že něco trvá po určitou dobu, použijeme sloveso *durar*. Např. *Film trvá dvě hodiny* – *La película dura dos hora*, *Jak dlouho trvá cesta?* - *¿Cuánto dura el viaje?*

El lunes/v pondělí

U podstatných jmen označujících dny v týdnu je samotné spojení se členem *el*: *el lunes*, *el martes* dostačují pro vyjádření české předložkové vazby *v pondělí*, *v úterý*, atd. Vlivem interference mateřského jazyka v těchto případech čeští studenti často nesprávně vkládají předložku **en*. Větu *V pondělí jsem byl v Praze* potom překládají jako **En lunes estuve en Praga*.

Stejným způsobem funguje spojení členu s podstatným jménem i u lexému *el fin de semana* (*víkend*). Např. *O víkendu jsem byl v Liberci* – *El fin de semana estuve en Liberec*.

Pokud chceme říci, že nějakou aktivitu provozujeme pravidelně *každé pondělí*, musíme použít slovní spojení *todos los lunes*, doslovný překlad by zněl *všechny pondělky*. V tomto případě studenti hojně chybují a větu *Každé pondělí hraju fotbal* překládají nesprávně pomocí distributivního determinantu *cada* **Cada lunes juego al fútbol*.

Encontrar/encontrar se /najít, potkat

Sloveso *encontrar* mění význam podle toho, zda je zvrtné či nikoli. V nezvrtné podobě odpovídá významu najít, ve zvrtné potkat se s někým. Studenti často chybují a oba lexémy zaměňují.

*Včera jsem potkal Honzu - *Encontré a Juan, správně Me encontré con Juan*

Español/Španěl, španělský, španělština

Mnohovýznamovému španělskému lexému *español* odpovídají v češtině lexémy tři: *Španěl, španělský a španělština*. Čeština má pro vyjádření daných pojmenování samostatné lexikální jednotky. V označení národnosti (*Španěl*) se v češtině na rozdíl od španělštiny píše velké písmeno.

Excursión, f/výlet, vycházka, vyjížďka

Rozsah významu internacionalismu *la excursión* (*exkurze*) je ve španělštině širší než v češtině. V češtině je podstatné jméno *exkurze* vnímáno pouze jako hromadná studijní návštěva nějakého podniku či lokality s odborným výkladem, ale pro pojmenování volnočasové aktivity spojené s delší vycházkou nebo vyjížďkou používáme na rozdíl od španělštiny speciální lexém *výlet*.

Žáci však nechybují v používání samotného lexému *la excursión*, ale v užití předložky při vytváření slovních spojení s tímto podstatným jménem. Španělskými ekvivalenty pro česká slovní spojení *jet na výlet a být na výletě* jsou *ir de excursión* a *estar de excursión*. Předložku *de* studenti chápou pouze jako předložku 2. pádu, a proto často nesprávně použijí předložku *en* **Estuvimos en excursión*.

Firma, f./podpis

Lexém *firma* se objevuje jak v češtině, tak ve španělštině. V každém z jazyků však nabývá jiného významu. Správným českým ekvivalentem španělského podstatného jména *firma* je

podpis. V češtině významově odpovídá lexému podnik. Jedná se o mezijazyková homonyma.

Gente, f/lidé

Při překladu do španělštiny odpovídá českému podstatnému jménu *lidé* španělské podstatné jméno *la gente*. Liší se v použití gramatické kategorie čísla. Zatímco v češtině se použije podstatné jméno v množném čísle (*ti lidé*), ve španělštině se běžně užívá v čísle jednotném (*la gente*). Studenti často pod vlivem interference mateřského jazyka tvoří nesprávný tvar **los gentes* nebo **las gentes*. Tvar *las gentes* je sice utvořen správně, ale nabývá významu "národy", "pohané", nikoli "lidé".

Hacer

Mnohovýznamové sloveso *hacer* patří ve španělštině k nejpoužívanějším. Ve spojení s podstatnými jmény je součástí řady kolokací. Např. *hacer ejercicio* – cvičit, *hacer fotos* – fotografovat, *hacer deporte* – sportovat, *hacer nuevos amigos* – spřátelit se, *hacer excursiones* – jezdit na výlety, *hacer las maleta* – balit, *hacer planes* – plánovat.

Hojně je také využíváno při informování o počasí, kde může nabývat významu být, svítit a foukat. Např. *Jaké je dnes počasí?* - *¿Qué tiempo hace hoy?*, *hace calor* – je teplo, *hace frío* - je zima, *hace sol* – svítí slunce, *hace viento* – fouká vítr.

Zmíněná slovní spojení představují pro české studenty velké úskalí. Často místo slovesa *hacer* nesprávně použijí sloveso *ser*, např. **es calor*. Není také výjimkou, že při překladu slovního spojení *svítí slunce*, použijí sloveso *brillar*. *El sol brilla* je sice správně utvořené slovní spojení, ale jeho význam je od věty zadání poněkud odlišný. *El sol brilla* znamená, že slunce září, vyzařuje určitou energii.

Ve významu *dopustit se chyby*, ve španělštině neužijeme sloveso *hacer*, nýbrž *cometer*: *Cometer un error* – dopustit se chyby.

Hijos, m, niños, m/děti

České lexikální jednotce *děti* odpovídají ve španělštině lexikální jednotky dvě: *hijos* a *niños*. Oproti jednomu neutrálnímu pojmenování v češtině stojí ve španělštině dvě specifická. Pokud rodič mluví o svých *vlastních dětech*, použije podstatné jméno *los hijos*. V ostatních případech, ve kterých se mluví o dítěti ve smyslu věkovém, se užije lexém *los niños*.

Hongo, m, seta, f/houba

El hongo je hyperonymem (lexémem nadřazeným) pro jakýkoli druh houby, a to včetně kvasinek, plísní atp. *La seta* je označení pro houbu jedlou i nejedlou, která se však skládá z klobouku a nohy. Pokud tedy chceme říci, že mezi naše záliby patří sbírání hub, musíme zvolit podstatné jméno *la seta* (*coger setas* – sbírat houby).

Hora, f, reloj, m/hodiny

Ekvivalenty českého podstatného jména *hodiny* jsou ve španělštině lexikální jednotky *horas* a *reloj*. V případě že se někoho ptáme na časový údaj, použijeme lexém *la hora*: *Kolik je hodin?* *¿Qué hora es?*. Pokud mluvíme o hodinách jako o předmětu, zvolíme lexém *el reloj*.

Pokud se nás někdo chce zeptat na to, kolik je hodin, může také použít frázi *¿Tienes la hora?*. V tomto případě však může lehce dojít k pragmatické neekvivalenci. A to pokud si příjemce otázku přeloží jako *Máš hodinku?*, ve smyslu "máš na mě hodinu čas". Záměr mluvčího je ale v tomto případě odlišný.

Humor, m/nálada, humor

Internacionalismus *humor* se vyskytuje jak v češtině, tak ve španělštině. Ve španělštině však kromě označení určité veselosti spojené s komičností ("humor"), označuje také citové a psychické rozpoložení ("nálada"). Jedná se tedy o "*falso amigo*".

Slovním spojení *mít dobrou nebo špatnou náladu* ve španělštině odpovídají kolokace *estar de buen o mal humor*. Studenti v tomto případě často chybují, protože místo slovesa *estar*, použijí pod vlivem interference mateřského jazyka sloveso *tener* (**tiene buen/mal humor*).

Limonada, f/limonáda

Podstatné jméno *la limonada* ve španělštině na rozdíl od češtiny označuje pouze nápoj s citrónovou příchutí. Ostatní osvěžující nápoje jsou označovány lexémem *el refresco*. V češtině došlo k rozšíření významu na další druhy nealkoholických nápojů s různými příchutěmi.

Madrugada, f/časné ráno

Pro označení *časného rána* v češtině nemáme samostatnou lexikální jednotku. Archaismus *za kuropění* se do určité míry významově kryje s lexémem *la madrugada*, ale vzhledem k tomu, že se pohybuje na periferii slovní zásoby a není v běžné komunikaci téměř užíván, ho celá řada studentů vůbec nezná. Od podstatného jména *madrugada* se vytvořilo sloveso *madrugar* (*časně vstávat, vstávat brzy ráno*), pro které v češtině nenajdeme adekvátní lexikální jednotku, ale musíme ho vyjádřit opisem.

Maleta, f, maletero, m – kufr

Lexém *kufr* se v češtině používá jak pro označení zavazadla, tak pro označení zavazadlového prostoru u auta. Ve španělštině však pro označení zmíněných konceptů existují dvě samostatné lexikální jednotky *la maleta* a *el maletero*.

Mañana, f ; m /ráno, zítřek

Lexém *mañana* může fungovat jako podstatné jméno ženského rodu ve významu *ráno* (*la mañana*), jako podstatné jméno mužského rodu ve významu *zítřek* (*el mañana*) nebo jako příslovce ve významech *ráno, dopoledne a zítra*. Slovní spojení *zítra ráno tedy* přeložíme

jako *mañana por la mañana*. Ale pokud chceme vyjádřit přesný časový údaj, musíme užít slovní spojení s předložkou *de* (*de la mañana*), např. *v osm hodin ráno – a las ocho de la mañana*.

Stejným způsobem pak fungují lexémy *tarde* a *noche*. *La tarde* – podstatné jméno s významy *odpoledne a večer*; *por la tarde a de la tarde* – příslovce *odpoledne a večer*; *la noche* – podstatné jméno *večer a noc*, *por la noche a de la noche* – příslovce *večer a v noci*.

Studenti v udávání přesných časových údajů často chybují a místo správného slovního spojení *desayuno a las ocho de la mañana*, tvoří chybné konstrukce typu **desayuno a las ocho por la mañana*.

Matemáticas, f/ matematika

Ve španělštině se pro označení matematiky jako školního předmětu na rozdíl od češtiny používá podstatné jméno *la matemática* v množném čísle *las matemáticas*. Studenti pod vlivem mateřského jazyka mohou chybovat a užívat podstatné jméno v jednotném čísle.

Médico de cabecera, m/praktický lékař

Studenti často pod vlivem interference mateřského jazyka nepoužijí správně kolokaci *médico de cabecera*, ale snaží se o doslovný překlad českých výrazů *praktický lékař* nebo *všeobecný lékař* a vytváří tak neexistující lexikální jednotky typu **médico práctico* nebo *médico universal*.

Nacional/národní, domácí, celostátní

Internacionalismus *nacional* nabývá ve španělštině jiného významu než v češtině. České přídavné jméno *nacionální* se užívá ve významu *národního uvědomění a svébytnosti*. Španělský lexém *nacional* se však do češtiny překládá jako *národní, domácí* nebo *celostátní*. Např. *El año pasado aumentó la producción nacional de verdura – Loni se*

zvyšila národní produkce zeleniny, *Mi hijo va a la escuela nacional* – Můj syn chodí do státní školy. Jedná se o "*falso amigo*".

Novela, f./román

Podstatné jméno *novela* se vyskytuje jak v češtině, tak ve španělštině. V každém z jazyků však označuje jinak rozsáhlý prozaický útvar. Ve španělštině slouží k označení *románu*, v češtině však označuje výrazně kratší prozaický útvar, *novelu*.

Obtener/recibir - dostat

Studenti často vůbec nerozlišují mezi slovesy *recibir* a *obtener* a užívají je jako synonyma ve všech kontextech. Proto se pokusíme stručně vysvětlit základní rozdíly. Pokud použijeme sloveso *recibir*, nemuseli jsme proto, abychom nějakou věc získali vykonat žádnou aktivitu. Např. *recibir una carta, recibir una noticia* – dostat dopis, dostat zprávu. Ale pokud jsme museli vynaložit určité úsilí, abychom na nějakou věc dosáhli, použijeme sloveso *obtener*. Např. *obtener un premio, obtener buenos resultados* – dostat cenu, dosáhnout dobrých výsledků. Jedná se o základní rozlišení, které může mít výjimky.

Oler/čichat, cítit

Sloveso *oler* se do češtiny překládá jako *čichat* nebo *cítit*. Ve spojení s příslovci *buen* a *mal* nabývá významů *vonět* (*oler buen*) a *páchnout* (*oler mal*). Čeština v tomto případě na rozdíl od španělštiny disponuje jednoslovnými lexikálními jednotkami se specifickým významem.

Pelo, m/vlasy

Ve významu vlasy se lexém *pelo* ve španělštině na rozdíl od češtiny používá v jednotném čísle. Studenti při používání této lexikální jednotky často chybují, protože pod vlivem interference mateřského jazyka tvoří konstrukce typu **tiene pelos largos*. Ale tato věta by při zpětném překladu do španělštiny znamenala *má dlouhé chlupy*.

Pensión, f/penzion

Podstatné jméno *la pensión* je ve španělštině na rozdíl od češtiny ženského rodu. Vlivem interference mateřského jazyka studenti často chybují a používají zmíněné podstatné jméno v mužském rodě.

Pez, m, pescado, m/ryba

Na rozdíl od španělštiny v češtině nemáme speciální lexémy pro rozlišení *ryby* ("pokrmu") a *ryby* ("živočicha"). Používáme jeden obecný lexém, který ve svém významovém poli zahrnuje jak pojmenování pro živočicha, tak pojmenování pro pokrm na rozdíl od španělštiny, kde je tento dvojitý koncept odlišen lexikálně (*pez / pescado*). Kromě toho disponuje španělština třetím lexémem pro význam *ryby* ve smyslu znamení horoskopu (*piscis*). Z hlediska typu lexikální neekvivalence se jedná o asymetrii mezi lexémy, konkrétně o divergenci.

Pie, m, pierna, f/noha

Na rozdíl od češtiny se ve španělštině vyskytují dvě pojmenování pro dolní končetinu u člověka. Významově však nejsou totožná. *El pie* označuje spodní část dolní končetiny, od kotníku dolů. Opět se jedná o asymetrii mezi lexémy mateřského a cizího jazyka.

Ponerse, vestirse/obléknout si, obléknout se

Španělské sloveso *ponerse* (*obléknout si*) potřebuje z hlediska valence doplnění o předmět ("obléknout si *co*"), např. *se pone la falda – obléká si sukni*. Sloveso *vestirse* naopak znamená *obléknout se* (celý, vzít si na sebe všechno oblečení). Studenti obě slovesa často zaměňují a vytváří chybné konstrukce. Např. českou větu *Oblékní se* překládají pomocí slovesa *ponerse* **Pónte*. A naopak větu *Obleč si tričko* překládají pomocí slovesa *vestirse* **Vístete la camiseta*.

Popular/lidový, populární

Internacionalismus *popular* se ve španělštině na rozdíl od češtiny používá nejen ve významu populární (oblíbený mezi lidmi), ale také ve významu lidový. Např. *la fiesta popular – lidová slavnost*. Jedná se o "falso amigo".

Precio, m, premio, m/cena

České polysémické lexikální jednotce *cena* odpovídají ve španělštině dva samostatné lexémy *el precio* a *el premio*. Lexikální jednotka *el premio* se používá ve významu odměny, která může být získána nebo udělena v soutěži, např. *Obtuvo el Premio Nobel – Dostal Nobelovu cenu*. Význam lexému *el precio* odpovídá hodnotě zboží v penězích. Např. *El precio no incluye las bebidas – Nápoje nejsou v ceně*.

Prestar, pedir prestado/půjčit, půjčit si

Čeští studenti často nerozlišují mezi lexikálními jednotkami *prestar* ("půjčit") a *pedir prestado* ("půjčit si") a užívají je nezávisle na kontextu. V češtině se zmíněná slovesa liší ve zvratnosti. Ale ve španělštině je nutné, v případě, že si půjčujeme nějakou věc od někoho jiného, užít slovní spojení *pedir prestado*, např. *Půjčil mi svoje tričko – Me prestó su camiseta* ale *Půjčil jsem si tuhle propisku – Pedí prestado este bolígrafo*.

Que/qué

Polysémická španělská synsémantická slova, která mají ve španělštině široké použití a do češtiny se překládají pomocí celé řady lexémů.

QUE	
Pedro es más alto que Juan.	Petr je větší než Juan.
mi amiga que trabaja allí	moje kamarádka, kteřá tam pracuje
Dice que Marta estudia español.	Říká, že Marta studuje španělštinu.
Quiero que pases la aspiradora.	Chci, abys vyluxoval.
¡ Que me llame!	At' mi zavlá!
Spojkové výrazy: (para que, hasta que, sin que, así que, dado que...)	(aby, dokud, aniž, tak že; tak aby, vzhledem k tomu, že...)

QUÉ	
¿ Qué has dicho?	Co jsi říkal?
¿ Qué hora es?	Kolik je hodin?
¿ A qué día estamos?	Kolikátého je dnes?
¿ Qué lenguas hablas?	Jakými jazyky mluvíš?
¡Qué suerte tienes! (Qué ve zvolacích větách) ¡Qué rabia!	Ty máš ale štěstí! To je ale k vzteku!
Spojkové výrazy: (¿por qué?; ¿para qué?...)	(Proč?; nač?, k čemu?)

Que, qué jsou také součástí řady dalších slovních spojení. Např. *¿Qué tal? – Jak se máš?, Jak je?(adverbiální lokuce); ¡A que no! – Vsad' se, že ne!; Yo que tú - Já na tvém místě; neosobní vazba hay que – je třeba.*

Razón, f, verdad, f/pravda

Českému lexému pravda, odpovídají ve španělštině dvě lexikální jednotky *la verdad* a *la razón*. Podstatné jméno *la razón* se používá v ustáleném slovním spojení *tener razón* (mít pravdu). V ostatních kontextech se používá podstatné jméno *la verdad*. Pod vlivem interference mateřského jazyka, kde se podstatné jméno pravda používá ve všech kontextech, vytváří studenti nesprávné konstrukce typu **tengo verdad*.

Salir/odejít, vyjít si s přáteli, chodit s někým

Španělské sloveso *salir* je mnohovýznamové. Studenti se ho poměrně bez problémů naučí používat jako *odejít*. Ale ve významu vyjít si s přáteli nebo chodit s někým sloveso *salir* chybně nahrazují slovesem *ir*. Např. otázku *Chodíš s někým?* automaticky a nesprávně překládají jako **¿Vas con alguien?*

Social/společenský, sociální

Internacionalismus *social* se vyskytuje jak v češtině, tak ve španělštině. Významově si však lexémy ve zmíněných jazycích zcela neodpovídají. Na rozdíl od češtiny se přídavné jméno *social* ve španělštině používá také ve významu *společenský*. Jedná se o "*falso amigo*".

Subtítulos, m, títulos, m/titulky

Českému podstatnému jménu titulky ve španělštině odpovídají lexémy dva *los subtítulos* a *los títulos*. Jejich významy si ale neodpovídají. Pro přeložený text, který doplňuje film v původním znění, se používá výraz *los subtítulos*. Pro úvodní nebo závěrečné titulky se však použije lexém *los títulos*. Pod vlivem interference mateřského jazyka, v kterém pro označení obou skutečností existuje pouze jedno pojmenování, student často chybuje a ve všech kontextech používá podstatné jméno *los títulos*. Např. **Me gusta ver las películas con títulos en inglés*.

Tampoco/také ne

Proti jednoslovnému pojmenování ve španělštině (*tampoco*) stojí v češtině pojmenování víceslovné, které je tvořeno příslovcem také a záporkou ne (*také ne*). Pod vlivem interference mateřského jazyka řada studentů chybí a použije doslovný překlad z češtiny **también no*. Jedná se o formální neekvivalenci.

Tener años/být starý

Ve španělštině se k určení věku používá sloveso tener, na rozdíl od češtiny, kde se ve stejném kontextu používá sloveso být. Např. *Tengo veinte años - Je mi dvacet let*. Pod vlivem interference mateřského jazyka začínající student španělštiny zvolí místo slovesa tener sloveso být a vytváří chybné konstrukce typu **Soy veinte años*.

Película de terror/horor

Internacionalismus *horor* existuje jak v češtině, tak ve španělštině. Ale na rozdíl od španělštiny se v češtině kromě označení pro hrůzu a děs používá ještě k označení filmu žánru hororu. Ve španělštině existuje pro označení hrůzostrašného filmu lexém la *película de terror*. Pod vlivem interference mateřského jazyka studenti často sklouznou k chybě a použijí podstatné jméno *el horror* ve významu filmu hororového žánru. Např. **Me gusta ver los horrores*.

Vino tinto/červené víno

Obecně se pro označení červené barvy ve španělštině používá přídavné jméno *rojo*. Ale pro pojmenování červeného vína užívá španělština na rozdíl od češtiny speciální adjektivum *tinto*. Pod vlivem interference mateřského jazyka, kde se pro označení červeného vína použije lexém, který označuje červenou barvu ve všech kontextech, studenti automaticky vytváří nesprávné slovní spojení **vino rojo*.

Vacaciones, f, pl./prázdniny, dovolená

Španělština má pro označení volného času, kdy se nechodí do školy nebo do zaměstnání, na rozdíl od češtiny jedno pojmenování (*las vacaciones*). Jedná se o asymetrii mezi lexémy, konkrétně konvergenci. Případy konvergence, kdy jedné lexikální jednotce cizího jazyka odpovídá větší počet lexémů jazyka mateřského, studentům obvykle problémy nepůsobí. Naučí se jeden lexém a ten poté používají ve všech kontextech.

Problémy jim ale často působí slovní spojení být na prázdninách (*estar de vacaciones*). Předložku *de* totiž mají zafixovanou jako předložku druhého pádu, a proto v tomto spojení často chybně zvolí předložku *en*. **Estar en vacaciones*.

Ver la tele/dívat se na televizi

Českému slovesu *dívat se* ve španělštině odpovídá lexém *mirar*. Ale slovní spojení *dívat se na televizi* (ve smyslu sledovat ("vidět") co se děje na obrazovce) se do španělštiny překládá pomocí slovesa *ver* (*vidět*). Pokud bychom v tomto slovním spojení zvolili sloveso *mirar*, došlo by ke změně významu. *Mirar la tele* totiž znamená prohlížet si televizi jako předmět. Studenti v použití této konstrukce často chybují a větu *Včera jsem se díval na televizi* chybně překládají jako **Ayer miré la tele*.

Visita, f, invitados, m/návštěva

Podstatné jméno *návštěva* může být do španělštiny přeloženo jak podstatným jménem *la visita*, tak podstatným jménem *los invitados*. Pokud se jedná o návštěvu pozvanou, použijeme lexém *los invitados*. Např. *Zítرا odpoledne máme návštěvu – Mañana por la tarde tenemos invitados*. Ale pokud se někde pohybujeme jako hosté použijeme lexém *la visita*. Např. *Jsem tu na návštěvě – Sólo estoy de visita*.

Volver/vrátit se

Sloveso *volver* ve významu *vrátit se* není ve španělštině na rozdíl od češtiny zvrtné. Pokud je však vlivem interference mateřského jazyka jako zvrtné použito dochází ke

změně významu a tím pádem může dojít k nedorozumění, protože sloveso *volverse* znamená *otočit se*.

3. Chyby identifikované v písemných projevech studentů

Zatímco v druhé kapitole praktické části diplomové práce jsme se zaměřili na analýzu slovní zásoby učebnic *Nuevo Ven 1*, *Nuevo Ven 2 (1-8 lekce)*, *Aventura 1*, *2* a na mluvené projevy studentů, s kterými jsme pracovali během průběžné a souvislé pedagogické praxe, v této kapitole se budeme věnovat písemným projevům studentů. Opět budeme identifikovat jednotlivé chyby pramenící z interference způsobené lexikální neekvivalencí, ale navíc nás bude zajímat frekvence výskytu jednotlivých chyb. Analyzovat budeme 65 slohových prací studentů na úrovni jazykových znalostí A1+ a B1-. Nasbírali jsme je během průběžné a souvislé pedagogické praxe na Biskupském gymnáziu v Českých Budějovicích a na Gymnáziu Františka Hajdy v Ostravě Hrabůvce. Psali je stejní studenti, u kterých jsme některé chyby způsobené interferencí pramenící z neekvivalence zaznamenali během vyučovacích hodin. Tématem slohové práce pro skupinu studentů s dosaženými znalostmi na úrovni A1+ byly *Prázdniny (Las vacaciones)*. Studenti se znalostí cizího jazyka na úrovni B1- si mohli vybrat ze dvou možností. Buď komentovali španělský text, který četli v hodině cizího jazyka, nebo si zvolili téma *Svět španělské kultury (El mundo de la cultura española)*. Rozsah slohových prací byl stanoven na 100-150 slov pro studenty s nižší úrovní znalostí a 150-200 slov pro studenty se znalostmi odpovídajícími úrovni B1-.

Opomineme chyby v ostatních jazykových plánech a soustředíme se na ty v lexikálním plánu jazyka.

3.1 Chyby v písemných projevech studentů s úrovní jazykových znalostí A1+

Chybně použito sloveso *ser*

*En julio *fui en la casa de mis abuelos – estuve, (en casa)*

**Fuimos en el campo – estuvimos*

*Al principio de vacaciones *fui en el festival de la música rock – estuve*

Allí fue mucha gente – había*

*En el festival *fuimos cinco días – estuvimos*

**Fuimos en camping – estuvimos (el camping)*

*Después *fui con mi amiga y mi madre en - estuve*

*Allí *fuimos con los padres de mi madre – estuvimos*

*También visitamos las cuevas de Batu donde *es el templo indio – hay un*

*Dos primeras semanas de julio *yo y mi padre fuimos en Egipto – chyba nejen v nesprávném použití slovesa *ser*, ale také v konstrukci *yo y mi padre*. Ve španělštině dává mluvčí přednost ostatním před sebou samým, správně by tedy mělo být *mi padre y yo*.*

Chybně použito sloveso *estar*

*El festival *estuvo en Hradec Králové – fue (ve významu „konat se“)*

Chyby v předložkových vazbách

**me fui en los viajes con mi prima – me fui de viaje (vydat se na cestu)*

**Fui la excursión – fui de excursión. Studenti často zaměňují dvě konstrukce *hacer una excursión* a *ir de excursión*.*

Záměna jednoslovného pojmenování za víceslovné a naopak

*...en Roma que es la *ciudad capital – capital. Pod vlivem interference mateřského jazyka, kde je lexikální jednotka označující hlavní město dvouslovná, student chybně vytvořil dvouslovné pojmenování i ve španělštině.*

*Al final de las vacaciones fui a *mis abuelos en Ostrava - fui a la casa de mis abuelos. Při překladu slovního spojení u prarodičů do španělštiny je nutné konstrukci doplnit o podstatné jméno *casa*.*

*El resto del mes yo *fui en mis abuelos – estuve en la casa de mis abuelos. Chybně použito sloveso *ser* a konstrukce *en mis abuelos*.*

Chyby ve zvratnosti sloves

*Después *me volví a mi casa – volví*

**Encontramos tres chicos de Ostrava. - Nos encontramos con tres chicos*

Chyby v gramatické kategorii rodu

*Comimos en *las restaurantes chinos – los restaurantes.* Pod vlivem interference mateřského jazyka užito španělské podstatné jméno v ženském rodě.

Chyby v gramatické kategorii čísla

*Hubo *muchas gentes interesantes – había mucha gente interesante*

**A muchos gentes les gustan – a mucha gente le gustan*

*Yo gané *dineros – dinero*

*Me dieron *los dineros – el dinero*

Ostatní chyby v lexikálně-sémantické rovině

*Vimos un castillo. Fue muy *guapo – bonito.* Přídavné jméno guapo se pojí pouze s osobami. Kromě toho, při popisu osob a věcí se sloveso být pojí především s imperfektem (*era*).

*Empezó festival colours of Ostrava y mi tía me compró *los billetes – las entradas.*

**En la noche visitamos el teatro Dejvické. - Por la tarde visitamos.* Pod vlivem interference mateřského jazyka byla chybně použita předložka *en*. Vzhledem ke skutečnosti, že časové rozvržení dne si v obou jazycích plně neodpovídá, lexém *tarde* se překládá jako odpoledne i večer. Pokud předpokládáme, že na divadelní představení přicházíme v 8 hodin večer, většina Španělů by pravděpodobně řekla *por la tarde*.

*Volvimos a Ostrava *en domingo por la mañana. - El domingo*

**Vivimos en hotel ABC – estuvimos alojados.* Pokud chceme vyjádřit, že jsme byli v hotelu ubytovaní po krátkou dobu, zvolíme slovní spojení *estar alojado*.

*Mi cantante *famoso – favorito*

*En junio *tuve quince años – cumplí (dovršit určitý věk)*

**Fue el sol por eso tomé el sol y me bañé – hacía sol*

*Jičín fest es el festival *veráneo* – veraniego, de verano. Vytvoření neexistujícího tvaru v cílovém jazyce. Kromě toho, v této konstrukci je na místě člen neurčitý (*es un festival*).

3.2 Chyby v písemných projevech studentů s úrovní jazykových znalostí B1-

Chybně použito sloveso ser

*En cada de uno *es nombre diferente* – hay

*En los ejercicios *son preguntas del texto* – hay

*Las personas que *son en la historia* – hay

**Son enamorados* – están enamorados

Todos eran muy nerviosos* – estaban muy nerviosos

Por eso son calles llenas de humo* – están llenas

*En el libro *son alguna vez escritos problemas* – están escritos los problemas

*Siempre *eran llenas de luz* – estaban

**Soy llena de ilusiones* – estoy llena

*Dos pasaportes en los que *son dos identidades* – hay

Chybně použito sloveso estar

*El récord de la torre más alta *está 9 pisos de hombres* – es de

*el cuadro que me pintó mi padre cuando *estaba pequeña* – era pequeña

Chyby ve zvratnosti sloves

*Salma *se volvió a México* – volvió

*Gaudí *se nació el 25 de junio de 1852* – nació

**Se nació el 10 de agosto* – nació

Chyby v gramatické kategorii rodu

**Las colores* – colores, m.

*Capítulas – capítulos, m.

*Este región – esta región, f.

*Pocos imágenes – pocas imágenes

Záměna mezi slovesy jugar, tocar, actuar v kontextu

*Jugó en las películas de - actuó

*Jugó en musical Evita – actuó

*Su novio es Javier Bardem con quien *jugó en la película Jamón, jamón! – actuó*

*Antonio Banderas en 2002 *tocó en la película de Brian de Palma Femme Fatale 's – actuó*

Záměna mezi slovesy obtener a recibir

Las películas Hable con ella y Todo sobre mi madre recibieron el premio Óscar. – obtuvieron

Záměna mezi podstatnými jmény premio, m. a precio, m.

Obtuvo el precio Óscar – premio

Ostatní chyby v lexikálně-sémantické rovině

*Pero que podemos *querer del texto para los principiantes – esperar „Co můžeme chtít od textu“ (ve smyslu očekávat)- ve španělštině se použije sloveso *esperar*. (Kromě toho je zde třeba použít neurčitého členu: *pero qué podemos esperar de un texto...*).*

*En este libro *me entero mucho sobre fiestas que se celebran en España – me informo
dovídám se, ve smyslu seznamuji se s – informarse*

*A las doce con cada campanada la gente come *un grano de uvas (12 granos) – come 12 uvas. V češtině bychom řekli, že s každým úderem zvonu, sníme jednu *kuličku* vína, ale ve španělštině je toto explicitní vyjádření nadbytečné.*

*Los autobuses viejos que ya no podían servir fueron *trasladados en chatarra – fueron convertidos (doslovný překlad v češtině se řekne odvezeny do „šrotu“)*

*En el parque *era mucho frío porque *tenían diciembre – hacía ; era diciembre*

*La verdad es que tuve que *encontrar algunas palabras pero no muchas – buscar* (musela jsem hledat některá slova)

*En los restaurantes podemos *ordenar los platos típicos checos – pedir.* Pokud si objednáme jídlo v restauraci, je vhodnější užít sloveso *pedir* (žádáme o jídlo), sloveso *ordenar* v sobě zahrnuje aspekt donucení k tomu, aby byla vykonána určitá činnost.

3.3 Zhodnocení identifikovaných chyb

Největší počet chyb (23) jsme u obou skupin zaznamenali v nesprávném použití sloves *ser*, *estar*, *hay*. Studenti na úrovni uživatelů základu jazyka chybovali v základním významovém rozlišení, pokud chtěli vyjádřit umístění (lokaci), zvolili často nesprávně sloveso *ser*. Studenti s vyšší úrovní znalostí častěji chybovali v užití slovesa *ser* místo *hay* a ve spojení sloves s přídavnými jmény.

V případě záměny mezi slovesy *jugar*, *tocar*, *actuar*; *obtener*, *recibir* a podstatnými jmény *el premio* a *el precio* bylo ze slohových prací zjevné, že studenti znají všechny lexémy. Použili je v jednom případě správně a v dalším chybně. Opomíjeli však pragmatický aspekt a užívali lexémy nezávisle na kontextu jako synonyma. Pravděpodobně se nechtěli neustále opakovat.

Poměrně silně interferenčně působí také rozdíly ve zvrtnosti sloves (5 chyb) a odlišné gramatické kategorie rodu (5 chyby) a čísla (4 chyby) v mateřském a cílovém jazyce.

Ostatní chyby způsobené interferencí pramenící z lexikální neekvivalence se v našem vzorku písemných prací objevily v ojedinělých případech.

Závěr

Cílem naší diplomové práce bylo na základě analýzy vzorku slovní zásoby určit problematické lexikální jednotky, které jsou nejvíce ohroženy interferencí způsobenou lexikální neekvivalencí mezi lexikony češtiny a španělštiny.

V první části práce jsme pojednali o rozdílech ve vnímání světa mezi různými národy, které se odráží v příslušných jazykových systémech. Na základě prostudované literatury jsme si vytvořili definici lexikální neekvivalence pro didaktické účely. Popsali jsme ji jako asymetrický vztah mezi lexikony jazykových systémů, který brání správnému osvojování cizího jazyka. Poté jsme stanovili základní klasifikaci lexikálních neekvivalencí z lingvodidaktického hlediska.

V rámci praktické části diplomové práce jsme analyzovali konkrétní vzorek slovní zásoby a zabývali jsme se jak úplnými lexikálními neekvivalencemi (lexikálními lakunami a kulturními koncepty), tak částečnými lexikálními neekvivalencemi, které vyplývají z odlišností ve formě a významu mezi lexikálními jednotkami českého a španělského jazyka. Zmapovali jsme slovní zásoby učebnic *Aventura 1,2*, *Nuevo Ven 1 a Nuevo Ven 2* (prvních 8 lekcí) a na základě této analýzy se nám podařilo popsat 60 problematických lexikálních jevů, které vyplývají z interference způsobené neekvivalencí. Dále jsme upozornili na několik dalších lexémů, které sice přímo nevyplývají z neekvivalence mezi lexikony, ale jsou častým zdrojem chyb v lexikálním plánu jazyka. Při analýze jsme vždy konfrontovali české a jim odpovídající španělské lexikální jednotky a uváděli jsme důvod, který žáky nejčastěji vede k chybě při použití zmíněného lexému.

S některými námi popsanými problematickými lexikálními jednotkami se učitelé španělského jazyka mohou setkat a s jinými nikoli. Při analýze zvolené slovní zásoby jsme pracovali s určitými skupinami studentů a na základě jejich mluvených a písemných projevů jsme identifikovali problematické lexikum. Konkrétně při analýze slohových prací jsme si všímali, ve kterých případech studenti chybují více a ve kterých méně. Zaznamenávali jsme tedy jevy, které se objevily pouze u určité skupiny mluvčích, proto výčet problematických lexémů není konečný a může se neustále rozšiřovat. Proto si myslíme, že je přínosná i teoretická část naší práce, protože vymezuje, kde vlivem asymetrie mezi lexikony dvou jazyků může dojít k chybě, která se pak může projevit konkrétním způsobem. Ale myslíme si, že základní obtížně osvojitelné lexémy, v jejichž

použití chybí velké množství studentů a které patří k základní slovní zásobě, kterou disponuje mluvčí nejvýše do úrovně jazykových znalostí B1-, se nám vysvětlit podařilo.

Resumen

Una de las causas de las dificultades de la adquisición de una lengua extranjera es la interferencia de la lengua materna. La interferencia se tradicionalmente define como la influencia negativa al proceso de aprendizaje de una lengua meta. El estudiante piensa en su lengua materna y conoce perfectamente sus construcciones. El problema ocurre cuando implementa las construcciones de su lengua materna en la lengua extranjera. El objetivo de este trabajo consiste en identificar y explicar las unidades léxicas que son problemáticas desde el punto de vista de la interferencia causada por la inequivalencia entre dos lexicones, en nuestro caso, el checo y el español.

En la parte teórica de este trabajo nos centramos en dos temas: la lengua relacionada con la percepción del mundo y las inequivalencias. En el primer capítulo tratamos la relación entre la lengua y la cultura y las diferencias en la percepción del mundo de distintos pueblos. De estas diferencias surge la asimetría entre los lexicones. En los capítulos siguientes nos referimos a la inequivalencia en general. A base de las publicaciones de Rosa Rabadán: *Equivalencia y traducción. Problemática de la equivalencia transléxica inglés-español*⁴⁵, Josef Dubský: *Základy španělské lexikologie pro překladatele a tlumočníky*⁴⁶, Dagmar Knittlová: *Překlad a překládání*⁴⁷ y Josef Hendrich: *Didaktika cizích jazyků*⁴⁸, establecemos la definición y la clasificación de las inequivalencias desde el punto de vista didáctico. En nuestro trabajo hemos de entender las inequivalencias como las relaciones asimétricas entre las unidades léxicas de la lengua materna y de la lengua extranjera que pueden causar dificultades en el propio proceso de aprendizaje. Las inequivalencias las dividimos en dos grandes áreas que dividimos en grupos:

1. Inequivalencias totales son las unidades léxicas que no tienen equivalente en la lengua meta.

1.1 Lagunas léxicas son los vacíos léxicos en la estructura de los lexicones. Por ejemplo tenemos la denominación para la persona muerta (*mrtvola, cadáver, corpse*), para el animal muerto (*mršina, carroña, carrion*) pero no disponemos de la denominación para la

⁴⁵ Rabadán, R.: *Equivalencia y traducción. Problemática de la equivalencia transléxica inglés-español*. Universidad de León, León 1991.

⁴⁶ Dubský, J.: *Základy španělské lexikologie pro překladatele a tlumočníky*. SPN, Praha 1989.

⁴⁷ Knittlová, D. a kol.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010.

⁴⁸ Hendrich, J. a kol.: *Didaktika cizích jazyků*. SPN, Praha 1988.

planta muerta. Estos vacíos aparecen también entre los lexicones de dos o más lenguas. Por ejemplo en español no existe el equivalente correspondiente al verbo checo *těšit se* (nacer).

1.2 Conceptos culturales son las palabras culturalmente específicas que representan ritos, comidas, fiestas, costumbres, etc.

2. Inequivalencias parciales son las que dividimos en formales y de significado. En esta clasificación entendemos el lexema como la unidad bilateral de la forma y del significado. Confrontamos la forma y el significado de los lexemas españoles y checos y buscamos las diferencias formales o semánticas.

2.1 Inequivalencias parciales formales

2.1.1 Lexemas univerbales X lexemas pluriverbales (*la capital – hlavní město*)

2.1.2 Transposición es el caso de la modificación categorial que ocurre por ejemplo al traducirse una unidad nominal de la lengua materna por una unidad verbal en la lengua extranjera (*před večeří.. – antes de cenar...*).

2.1.3 Género de los sustantivos. Los géneros de los sustantivos en las lenguas diferentes no tienen que corresponder (*el restaurante, m. – restaurace, f.*).

2.1.4 Número de los sustantivos. El número de los sustantivos en las lenguas diferentes no siempre corresponde. La palabra *el periódico* que se ha normalizado como singular en español, en contra de lo que ocurre en checo, en el que se ha normalizado como plural (*noviny*).

2.1.5 Diferencias en la reflexividad de los verbos. Los verbos pueden ser reflexivos en una de las lenguas y en otra no (*ptát se - preguntar*).

2.2 Inequivalencias parciales de significado

2.2.1 Asimetría entre los significados de las unidades léxicas. A una palabra en la lengua materna le pueden corresponder dos o más palabras en la lengua extranjera. En este caso se habla de la divergencia. Por ejemplo al verbo checo *být* corresponden en español *ser, estar, hay*. Pero no son intercambiables en el contexto. Sobre la convergencia hablamos cuando a una sola palabra en la lengua extranjera corresponden dos o más palabras en la lengua materna (*casarse – oženit se, vdát se*).

2.2.2 Lexemas polisémicos son las palabras que tienen dos o más significados representados por una sola forma. La asimetría entre las unidades léxicas polisémicas causa que a un lexema de la lengua meta corresponden dos o más de la lengua materna. El estudiante tiene que elegir correctamente entre varios lexemas. Por ejemplo al lexema polisémico español *maestro* corresponden en checo las palabras *mistr* y *učitel*.

2.2.3 Homónimos son las palabras que existen tanto en la lengua materna como en la lengua extranjera, comparten la misma forma pero se difieren en el significado. Por ejemplo *firma* significa en español *autógrafo* pero en checo se refiere a *empresa*.

2.2.4 Falsos amigos son los internacionalismos que aparecen en más de dos lenguas y tienen la misma o aproximada forma pero su significado es diferente. Por ejemplo la traducción de la palabra *gimnasio* al checo es *tělocvična*, pero en checo existe la palabra *gymnázium* que corresponde al *instituto* en español.

2.2.5 Cambio de número con cambio de significado. Hay sustantivos que cambian de significado según el número (*la esposa – las esposas*).

2.2.6 Cambio de género con cambio de significado. En español hay unos cuantos pares de sustantivos que cambian de significado según el género (*la capital – el capital*).

2.2.7 Fraseologismos. A los fraseologismos les pertenecen refranes, pronósticos, citas, fórmulas rutinarias, locuciones y colocaciones. El problema en el proceso de aprendizaje ocurre cuando el estudiante trata de traducir literalmente el fraseo.

En la segunda parte de este trabajo, que es la práctica, identificamos las unidades léxicas problemáticas desde el punto de vista de la interferencia causada por la inequivalencia entre los lexicones checo y español. Para este análisis nos ha servido el vocabulario de los manuales usados con mayor frecuencia en la enseñanza de español en las escuelas checas, *Aventura 1, 2, Nuevo ven 1, Nuevo ven 2 (las primeras ocho lecciones)*.

En cuanto a la identificación de la interferencia causada por la inequivalencia, aprovechamos de las experiencias adquiridas durante la enseñanza del español y así analizamos tanto las expresiones escritas como las expresiones habladas de los estudiantes.

Encontramos 60 fenómenos problemáticos que comentamos y explicamos desde el punto de vista de los criterios que habíamos establecido en la parte teórica.

En la tercera parte de la práctica nos centramos en las redacciones de los estudiantes. Identificamos los casos concretos de la inteferencia del checo al español y calculamos la frecuencia de aparición de los lexemas problemáticos.

Esperamos que nuestro trabajo que trata de la interferencia causada por la inequivalencia léxica sirva a los profesores del español y que les ayude orientarse en el campo de las unidades léxicas problemáticas que desde el punto de vista de la enseñanza del español merecen una atención.

Bibliografie

Tištěné zdroje

Aventura 1, Klett, Praha 2009.

Aventura 2, Klett, Praha 2010.

Beneš, E. a kol.: *Metodika cizích jazyků*. SPN, Praha 1970.

Bronec, J.: *K lingvodidaktické typologii cizojazyčného lexika*. Univerzita J. E. Purkyně v Brně, Brno 1982.

Čermák F., Filipec, J.: *Česká lexikologie*. Academia, Praha 1985.

Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*. Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum 2001.

Čermák, F.: *Lexikon a sémantika*. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2010.

Čermák, F., Blatná, R.: *Manuál lexikografie*. Nakladatelství a vydavatelství H@H, Praha 1995.

Černý, J.: *Morfología española*. Univerzita Palackého v Olomouci, Filozofická fakulta, Olomouc 2000.

Černý, J.: *Dějiny lingvistiky*. Votobia, Olomouc 1996.

Dubský, J.: *Základy španělské lexikologie pro překladatele a tlumočníky*. SPN, Praha 1989.

Ezquerro, A., Mejías, M.: *Fichero de errores frecuentemente cometidos por hablantes checos del español*. Pedagogická fakulta, České Budějovice 2000.

Fernández Couceiro, E.: „*Errores de interferencia en la utilización de los verbos de movimiento*“, In Estébanez Calderón, D. (ed.), *El hispanismo en la República Checa II*. Univerzita Karlova, Filozofická fakulta, Praha 2001.

García Yebra, V.: *El buen uso de las palabras*. Editorial Gredos, Madrid 2003.

Hendrich, J. a kol.: *Didaktika cizích jazyků*. SPN, Praha 1988.

- Choděra, R.: *Didaktika cizích jazyků*. Academia, Praha 2006.
- Knittlová, D. a kol.: *Překlad a překládání*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2010.
- Knittlová, D.: *K teorii i praxi překladu*. Univerzita Palackého v Olomouci, Olomouc 2000.
- Kufnerová, Z., Skoumalová, Z.: *Překládání a čeština*. Nakladatelství H@H, Praha 1994.
- Levý, J.: *Umění překladu*. Ivo Železný, Praha 1998.
- Lyons, J.: *Sémantica; versión castellana Ramon Cerda*. Editorial Teide, Barcelona 1989.
- Machová, S., Švehlová, M.: *Sémantika a pragmatická lingvistika*. Univerzita Karlova v Praze, Pedagogická fakulta, Praha 2001.
- Muñoz Licerias, J.: *La adquisición de las lenguas extranjeras*. Visor, Madrid 1992.
- Nuevo ven 1*, Edelsa Grupo Didascalía, S.A., Madrid 2003.
- Nuevo ven 2*, Edelsa Grupo Didascalía, S.A., Madrid 2004.
- Palek, B.: *Základy obecné jazykovědy*. SPN, Praha 1989.
- Pokorný, J.: *Lingvistická antropologie: jazyk, mysl a kultura*. Grada, Praha 2010.
- Příruční mluvnice češtiny*. Karlík, P., Nekula, M., Rusínová, Z. Nakladatelství Lidové noviny, Praha 2003.
- Rabadán, R.: *Equivalencia y traducción. Problemática de la equivalencia transléctica inglés-español*. Universidad de León, León 1991.
- Svobodová, D.: *Internacionalizace současné české slovní zásoby*. Pedagogická fakulty Ostravské univerzity v Ostravě, Ostrava 2007.
- Trujillo, R.: *Introducción a la semántica española*. Arco Libris, Madrid 1988.
- Učebnice současné španělštiny*, 1. díl. Computer Press, Brno 2010.
- Vrhel, F.: *Základy etnolingvistiky*. SPN, Praha 1981.

Internetové zdroje

Fernández Jódar, R.: *Análisis de errores léxicos, morfosintácticos y gráficos en la lengua escrita de los aprendices polacos de español.*

<http://www.doredin.mec.es/documentos/00820103007276.pdf>

Fernández López, S.: *Errores e interlengua en el aprendizaje del español como lengua extranjera.*

<http://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=148679>

Fernández Sánchez, E.: *Transferencias e interferencias en el aprendizaje de una segunda lengua.*

<http://www.encuentrojournal.org/textos/11.12.pdf>

López García, D.: *La interferencia en la enseñanza de la lengua inglesa.*

<http://www.doredin.mec.es/documentos/00820073008821.pdf>

Luque Durán, Juan de Dios: *Aspectos universales y particulares del léxico de las lenguas del mundo.*

<http://elies.rediris.es/elies21/>

Reyes Yañes, F.: *Interferencia léxica y sintáctica de la segunda lengua en la lengua materna en un seminario de iniciación a la traducción.*

<http://www.saber.ula.ve/bitstream/123456789/17261/2/articulo4.pdf>

Wotjak, G.: *Equivalencia semántica, equivalencia comunicativa y equivalencia translémica.*

http://cvc.cervantes.es/lengua/hieronymus/pdf/01/01_093.pdf

Společný evropský referenční rámec pro jazyky

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/spolecny-evropsky-referencni-ramec-pro-jazyky>

Přílohy

Transkripce některých slohových prací, které byly použity při analýze v praktické části diplomové práce.

Mis vacaciones

Mis vacaciones fueron maravillosas. Primera semana de julio estuve en barco con mis primas y amigos. Remamos, tomamos el sol y dormimos en una tienda. El resto del mes yo fui en la casa de mis abuelos. Me fui en los viajes con mi prima, se llama Hana. Fue muy divertido. A principios de julio, estuvimos en mi casa de Trnávka. Trnávka es aldea muy bonita. Allí nos bañamos en la piscina, que está cerca de mi casa. Mis padres tuvieron la fiesta.

En agosto estuve en Croacia. El primer día yo y mi familia visitamos el parque nacional Plitvice. Vimos muchos animales. Todos los días estuvimos en la playa, nos bañamos en el mar, buceamos y jugamos las cartas. Por la tarde cenamos en un restaurante y paseamos por la playa.

Durante las vacaciones, yo también jugué al golf con mis amigos.

A mí me gusta las vacaciones, porque descanso de la escuela.

Antonio Gaudí

En mi trabajo voy a escribir sobre Antonio Gaudí, el arquitecto español muy famoso. Gaudí se nació en Riudoms el 25 de junio de 1852 y murió en Barcelona el 10 de junio de 1926. Era el menor de cinco hermanos. Cuando era pequeño, Gaudí estaba a menudo mal. Gaudí se trasladó a Barcelona para estudiar la arquitectura. Estudió en la Escola Técnica superior d'Arquitectura en Barcelona. Antonio Gaudí fue el arquitecto con un sentido de la geometría y graduó en el año 1878. Gaudí fue el católico muy religioso y el vegetariano estricto. La obra más famosa de Antonio Gaudí es la Sagrada Familia que comenzó a construir en el año 1883 y que no está construida incluso ahora. Otras obras muy famosas de Antonio Gaudí son por ejemplo La Pedrera, La Casa Batlló y Parque Guell. Murió en el año 1926, atropellado por el tranvía. Fue enterrado en su catedral.

Antonio Banderas

José Antonio Domínguez Banderas es famoso actor español. Se nació el 10 de agosto de 1960 en Málaga. En la juventud jugó al fútbol, pero cuando tenía 14 se rompió la pierna y tuvo que finalizar su carrera. En 1981 se trasladó a Madrid y allí trabajó en Teatro nacional de España. Antonio Banderas es el favorito actor del famoso director español Pedro Almodóvar quién le eligió a Antonio en muchas de sus películas por ejemplo Laberinto de pasiones, Matador, Mujeres al borde de un ataque de nervios. Jugó también en Philadelphia en 1993 o en película Interview with the Vampire en 1994. En 1995 obtuvo su primer papel de protagonista clave en la película de Estados Unidos Desperado. También jugó en musical Evita y en la película The mask of Zorro. Banderas es también el director de cine. Fue nominado a premio Tony Award y recibió los premios Drama Desk Award, Outer Critics Circle Award, Drama League Award y Theater World Award.

La cocina en España e Hispanoamérica

A mí me gusta cocinar y por eso me decidí por el tema la cocina en España e Hispanoamérica. Las comidas más conocidas y bienquistas son el gazpacho y la paella. Paella proviene de Valencia, pero está extendida en todo el mundo. Se prepara de arroz, pescados, frutas del mar y verduras. El gazpacho que es la sopa fría de tomates y otra verdura. Gazpacho es famoso en la Andalucía, porque las temperaturas allí son altas y la gente busca el refrescamiento. En los bares podemos probar las tapas, unas pequeñas comidas de jamón, patatas fritas y otras. ¿qué bebida es típica para los españoles? De seguro es la Sangría! Bebida de vino con fruta.

También me gusta la cocina Mexicana. En México tienen maíz y el pan allí se llama la tortilla y es de la harina de maíz. Los Buritos son tortillas rellenas con carne, frijoles, yoghurt blanco y queso.

Tacos son las conchas de las tortillas fritas, también rellenas con carne picada, queso y las verduras.

El típico desayuno en México son los Huevos Rancheros, los huevos con chilli en la tortilla.

En México puedes probar también muchas salsas como salsa caliente, salsa Guacamole o salsa de Avocado.

Argentina es famosa por su carne de vaca que es importado a muchos países extranjeros.

En Chile tienen el pan Amaso que es el pan sabroso hecho al fuego.

Mis vacaciones

Mis vacaciones fueron perfectas. A mí me gustan las vacaciones.

Yo fui a Italia. Italia es muy interesante. Tiene muchos habitantes y la pizza es deliciosa. Yo quiero Italia. Dormí en un hotel con vista al mar. El primer día nadé en el mar. Yo fui en Roma que es la ciudad capital. Yo tengo muchos fotos de Roma. A mí no me gusta Roma porque es grande. Después visité Venecia con mis padres. Fuimos a los restaurantes típicos y visitamos los monumentos. Después me volví a mi casa. Yo trabajé en Colours of Ostrava. Vendí alcohol. ¡Qué divertido! Yo vendí la aguamiel. Yo gané dinero. Yo vendí tres días de dos a diez. Después yo hice las cosas de costumbre. Yo comí mis comidas favoritas y fui con mis amigos. Mis amigos son perfectos. Yo vi las películas.

El año siguiente vamos a Estados Unidos. ¡Qué suerte! Yo quiero la playa de Nueva York.

Mis vacaciones

Mis vacaciones no fueron muy interesantes. La mayor parte estuve en nuestra casa de campo. A veces estuve en casa y una semana estuve en Praga. Hice allí la excursión con mis tíos y abuelos. El primer día pasamos por la Plaza Staroměstské, la Plaza de Wenceslao. El segundo día visitamos el Castillo de Praga, el Puente de Carlos. Otro día visitamos la Torre Petřín – que tuvimos que subir a pie, porque el ascensor no funcionó. En Petřín estuvimos en el salón de espejos y en el mirador. En la noche visitamos el teatro Dejvické. Allí vimos la obra teatral Hamlet, donde actuaron famosos actores, por ejemplo: Jiří Langmajer, Stanislav Zindulka, Ladislav Hampel, Hana Seidlová y otros. Otro día fuimos de excursión a Karlštejn, es un castillo muy bonito. Después fuimos al centro comercial Palladium donde hicimos compras. Compré algunas camisetas y shorts. Otro día cuando fuimos a casa visitamos el castillo Hluboká que es hermoso. Después fuimos al

pueblo donde rodaron la película Slunce, seno, jahody, pueblo llamado Hořtice. Allí nos paseamos por el pueblo sacamos fotos de lugares famosos de la película y después fuimos a casa. Las vacaciones pasaron muy de prisa y me gustaría ser más largos.

Mis vacaciones

Mis vacaciones fueron increíbles. Al principio de vacaciones fui en el festival de la música rock con mis amigos David, Karla, Martin y Lucie. El festival se llama rock for people. Allí fue mucha gente. Festival estuvo en Hradec Králové en el aeropuerto más o menos cerca del centro de la ciudad. Escuché todos mis grupos favoritos, por ejemplo Arctic Monkeys, Placebo y Skap, Divokej Bill, Chinaski, y UDG. En el festival fuimos cinco días y dormimos en camping que estaba cerca de stage. Después de Rock for people empezó festival colours of Ostrava y mi tía me compró los billetes. Allí estuvo mi cantante favorito Jamie Cullum quien vive en Australia. Estos festivales fueron lo mejor de mis vacaciones. No hice ninguna excursión con mis padres porque reparamos la casa y no tenemos dinero. Pero al final de las vacaciones hice una excursión de dos días con mi mejor amiga Monika. Estuvimos en camping Nové Mlýny, que está en Sur – Moravia. Todos los días fueron divertidos. Espero que las vacaciones próximas van a ser increíbles también porque voy a ir a España con mi amiga Lucía.

Penélope Cruz Sánchez

Penelope nació en Alcobendas en Madrid. Tiene treinta y cinco años. Su madre se llama Encarna Sánchez y trabaja de peluquera. Su padre es mecánico de automóviles y se llama Eduardo Cruz. Penelope tiene dos hermanos jóvenes. Mónica Cruz es actriz también y Eduardo Cruz es cantante y músico de éxito mundial.

Penelope habla español, inglés, italiano y francés. Es buena amiga de personas famosas como por ejemplo Salma Hayek, Ashton Kutcher, Demi Moore, Antonio Banderas, Kate Winslet y otras. Hace cara de L'Oreal y con su hermana es imagen de ropa para Mango.

Obtuvo muchos premios: tres Goyas, un Premio BAFTA británico, el Premio de David Donatello italiano y el Óscar. Fue la primera actriz española que fue nominada al premio Óscar de la Academia de Hollywood y a los Globos de Oro por su papel en la película

española Volver, dirigida por el cineasta español Pedro Almodóvar. Su última película se llama Vicky Cristina Barcelona y fue dirigida por Woody Allen. Con Almodóvar ha colaborado en otras películas, por ejemplo Todo sobre mi madre, Los Abrazos rotos, Carne trémula.

Su novio es Javier Bardem con quien jugó en la película Jamón, jamón y en Vicky Cristina Barcelona.

El mundo de la cultura española

Yo voy a escribir sobre la película de Pedro Almodóvar Volver. En esta película Pedro Almodóvar se regresa a su región La Mancha. Para esta región son típicos los incendios. Un incendio significó la muerte para los padres de dos hermanas Raimunda y Sole.

Raimunda tiene el marido sin trabajo, la hija que está en desarrollo y madre muerta. Raimunda es la mujer guapa y temperamental, pero un secreto le está quitando el sueño. Sólo la madre de Raimunda sabe este secreto. La madre que aparece en la casa de Raimunda como el ánimo.

Pero Raimunda no cree en los ánimos...

Los repartos almodovarianos siempre han sido de la mayor parte femeninas. Y el mosaico de tres generaciones de mujeres revela la idea que tiene Almodóvar del mundo de las mujeres.

Todas las mujeres tratan de sobrevivir y Almodóvar admira su valentía en las situaciones trágicas y cómicas.

Las mujeres de Almodóvar hablan mucho.

Y Volver refleja el estilo de Almodóvar con perfección. Otras películas de Almodóvar son La mala educación, Todo sobre mi madre, etc.

Las mujeres de Almodóvar hablan mucho.

Y Volver refleja el estilo de Almodóvar con perfección. Otras películas de Almodóvar son La mala educación, Todo sobre mi madre, etc.

Mis vacaciones

Cuando las vacaciones empezaron fuimos con mis padres en autobús a aeropuerto de Munich, de donde nosotros volamos por Dubai a Kuala Lumpur a Malaysia. En la capital KL vivimos en el barrio chino en un hotel. En KL estuvimos tres días y visitamos las torres, que se llaman Petronas. Están en la posición cuarta de las torres más altas del mundo. También visitamos las cuevas de Batu donde es el templo indio. Después visitamos las mezquitas y monumentos de la arquitectura musulmana. KL es la ciudad más interesante que he visto en mi vida.

De KL fuimos en autobús a una ciudad de donde navegamos a la isla Penang. Esta isla es muy bonita, no es tan poblada y hay una selva auténtica. Vivimos en un pueblo y hicimos las excursiones, por ejemplo fuimos a pie por toda la isla al otro pueblo, fuimos en bicicleta y buceamos cerca de las islas corales. En esta isla estuvimos once días.

Después de la visita de esta isla fuimos a Singapur. Es la capital muy moderna, pero los barrios, por ejemplo chino, indio o árabe son muy antiguos. Vivimos en hotel ABC de donde tenemos una vista increíble a toda la ciudad. Comimos en las restaurantes chinos. En Singapur estuvimos tres días y después fuimos al aeropuerto.

Este viaje sin las agencias de viaje ha sido la mejor de mi vida. Cuando volví de Asia, estuve con Verča y su familia en su casa de campo. Visitamos las piscinas y fue muy alegre. En agosto estuve con mis padres en Český Krumlov y en Telč.

La verdad es que las vacaciones del año 2009 fueron las mejores.

Mi cuadro preferido

El único cuadro que me ocurre, cuando se dice el cuadro preferido, es el cuadro que me pintó mi padre cuando estaba pequeña. Siempre que entro en mi habitación y lo veo, me vienen a la mente todos los recuerdos y experiencias de mi infancia e inmediatamente me siento mejor.

En el cuadro aparece un sol, riendose a todo alrededor. No creo que sea tan raro que está tan feliz, al contrario me parece normal que está de buen humor, porque en el cielo no tiene

ni un enemigo o sea ni una nubecilla. Resulta tan feliz, contento, alegre y equilibrado que algunas veces querría estar en su lugar. Sin embargo no pienso que esté capaz de ser tan optimista y sonreírme todo el día y con el motivo de esto opino que sea razonable dejarlo en el sol.

Desconcierto en el hospital

La historia comienza cuando una chica que se llama Loli llega al hospital porque ha tenido un accidente con la moto. Loli está en orden sólo tenía un dolor de cabeza. Loli tiene que estar en el hospital pero por la mañana Loli no está en su habitación ni en el hospital. El director del hospital no quiere la publicidad y la policía por eso no diría a la madre de Loli que he pasado con ella y empezaba a buscar a Loli secretamente. Pregunta a todos los empleados pero nadie sabe de Loli mucho. Una enfermera que se llama Ana empezó a buscar Loli, va a su casa y habla por teléfono con sus amigas pero sin gran éxito. Desde algunas horas el director tiene que decirlo a la madre de Loli. Todos son muy nerviosos y llaman a la policía. Al final Loli viene al despacho del director donde todos estaban con su novio Antonio y su padre. El padre de Antonio dijo que les encontraban en la casa dormidos. Loli dijo que quería volver en el hospital pero se dormía con su amor.

Mi opinión:

Pienso que este libro es bueno pero es un cuento con amor y mucho sentimiento y por esto no me gusta mucho. Este libro lo entiendo sin problemas aunque fue el primer libro en español que leía. Loli me parece como una chica tonta porque no es normal escapar de un hospital pienso que era una egoísta cuando no informaba a sus padres dónde estaba. Todos eran muy nerviosos y tenían miedo por culpa de Loli. Me gusta la enfermera Ana que era muy simpática y ayudaba a buscar Loli. El comportamiento del director no me parece correcto para a madre del Loli. El director no dijo a madre que había pasado con su hija porque no quería la publicidad. Claro que el fin es feliz un „happy end“.

Las aventuras de Tron

El libro empieza cuando la madre de David encuentra sus noticias, a donde escribe David una historia de Tron. Madre empieza a leer y poco y poco se entera de que su hijo sba

escribir y de que escribe las historias. La historia nos cuenta de un autobús que se llama el Tron. Como cada autobús el Tron transporte la gente...Pero porque siempre se crean nuevos y nuevos coches, vino un día cuando tuvieron que cambiar a Tron por un autobús nuevo. Los autobuses viejos que ya no podían servir, fueron trasladados en chatarra. Pero en esta historia, la chatarra es un mundo de seres inanimados, que gracias a Davids saben hablar...Allí, el Tron conoce a muchos amigos nuevos, p.e. Ruso, Tortuga y otros...Pero no conoce sólo a los amigos nuevos sino también a los enemigos...Todos los autobuses esperan a su fin, hasta que sean desechados...Pero el Tron no quería estar allí y sólo esperar...Al final, Tron logró ser libre, le han restaurado y el alcalde declaró que Tron iba a transportar los turistas y los habitantes alrededor de su ciudad gratuitamente.

Me parece que es un libro aburrido. Casi en todas las partes del libro hay descripción de la ciudad o de la naturaleza. Lo más divertido es, cuando David describe cómo Tron transporta algunos pasajeros del punto A al punto B...Por otro lado, el libro se puede leer en una hora pero hay muchas palabras nuevas y muy pocos imágenes...En los ejercicios del libro se trata de que sí es normal que madre de David no sabía que le gusta escribir historias. La madre pensaba que su hijo no se fija en nada y que no presta la atención a nada, pero ahora ha aprendido que su hijo está muy atento y tiene memoria muy buena porque las personas que son en la historia, lo que ha pasado y muchas otras cosas son parecidas a las de su vida real, p.e. los guardianos – Papá Bonanza y Tarta son parecidos a su profesor de matemáticas y al director de su escuela.